

Till botande af de, äfwen ibland de ringare folkflåserna tilltagande, veneriska sjukdomarne, hade Lifmedicus Doctor Hallman föreslagit en inrättning, som blef af Kongl. Majt gillad, och hwartill anslogs 1 öre kint. af hwarje till Stockholm ankommande skälpund kaffe samt en årlig collect i alla Stockholms kyrkor, på söndagen, då det predikades om de 10 spetelse män, samt öfverskottet af den, för veneriska smittans dämpande i Stockholms län, anslagna medicinal-fond, sedan de fastställda behofwen blifwit besörda, allt emot redo och räkning (Kongl. Br. den 11 Augusti 1775). På anledning af samma bref, så wäl som Kongl. Brefs wet den 25 Aug. 1791, blefwo de till denna inrättning anordnade medel icke allenast ställda under ÖfverStåthållarens disposition, till de anstalter och behof, ändamålet af inrättningen fordrade, utan ock, enligt Kongl. Br. den 2 Maj 1793, inrättningen, i de delar, som ankommo på ordning och police, lemnad under ÖfverStåthållarens tillsyn. År 1796, då fråga uppkom, om ÖfverStåthållare Ambetets och Collegii Medici olika ämbetsåtgärd wid denna curbusinrättning, fastställde Kongl. Majt, sedan wederbörande blifwit hörda, att densamma, jemte förvaltningen och redogörelsen för de dertill anslagna 1000 rd., skulle förblifwa, på sätt Kongl. Br. af den 25 Augusti 1791 föreskriswit; dock att medlen uppföras på Collegii Medici stat, på det allt, som hörde till statswerkets utgifter för medicinal-inrättningen, måtte finnas på ett ställe. Denna inrättning förestod Lifmedicus Hallman till sin död 1797. Ifrån des brefjan, den 27 April 1774, till slutet af år 1784, hafwa 2672 personer, med medicamenter, läkarettillsyn och ofta med lifsuppehälle, blifwit försedda. Af detta antal äro 1 eller 2 med döden afgångna (Odhelins om döbligh. i Stockholm p. 13.—Om Salvations- och Curbusinrättningen se Danwiken).

Medicinalverket i Stockholm täflar med de bästa slika inrättningar i Europa.

Utå ingen af de större hufwudstäder är så god publik anstalt till de fattigas wård under farsoter, som redan öfwer 50 år varit i Stockholm. De fattiga få här ej allenast läkarewård och medicamenter, utan ringaste betalning, men ock ofta understöd till lifsuppehälle, genom ÖfverStåthållare Ambetets försörg, hwilket med fattig-medicorum tillsyn blifwit förenadt (Odhelius l. c., p. 19).

Den ordinarie medicinal-staten består nu mera af Kongl. Sundhets Collegium, af de i Stockholm warande tillsförordna-

de lärare och läkare för fattiga invånare och af 41 provin-
cialläkare, med lika många deras medhjelpare.

Collegium, som förut varit inrymdt i en kronan tills-
hbrig liten byggnad wid gamla Kungshuset, har nu sina
sammankomster i allmänna Barnbördsshuset wid Nöda Bod-
torget.

Collegium eger under dess omwårdnad ett medicinskt bibli-
otek, som hålles öppet 2 gånger i veckan, till deras tjänst,
som studera medicin och chirurgi. Statsrådet Casten Nöb-
nov skänkte dertill sitt medicinska bokförråd, jemte en sum-
ma af 666 rd. 32 ff. specie. Det har sedan wunnit någon
tillskning, genom Medicinae Doctor Joh. Erik Cavalins sam-
ling af böcker och naturalier, som den unga doctors fader,
lärfstfrämaren i Stockholm, efter sin i London aflidna son,
1788 till detta bibliotek aflemnat *); förutan hwad Colle-
gii egna ledamöter dertill gifwit.

4. §.

Chirurgiska Societeten war, i sitt upphof, ej annat
än ett barberare-ämbete med skärreglor; men, sedan chirur-
gien började läras, icke såsom ett handtwerk, utan såsom en
wetenskap, grundad på anatomi och flera läkarekonstens
delar; så har också den wunnit ett anseende, som swarar emot
den allmänna nytta och det säkra biträde, menlighet, som
wid de swåraste tillfällen, af chirurgien råder, till skadors
helande och sjukdomars botande. Nedan ifrån länge tider
tillbaka har denna angelägna del af läkarekonsten af hög-
afswerheten blifwit uppmuntrad och befrämjad.

Till barberare-ämbetet i Stockholm **) skulle rundelen
öfwer Ödderport till anatomi-hus upplätas, och, till sectioner-
nas förrättande delinqventers döda kroppar aflemnas, enligt
K. Carl den XI:s Bref till ÖfwerStåthåll. Gr. Gyllensjier-
na, dat. Kungsb. den 27 Apr. 1682.

§ Kongl. Maj:t öfwna Bref och Privileg. 1688, förmå-
les, att Konungen långt förut gifwit Collegium Medicum
tillsägelse om ett anatomi-hus, på det både medici och chi-
rurger måtte kunna hafwa lägenhet till bättre öfning, kun-
skap och erfarenhet i denna wetenskap. Directionen af a-
natomien och anatomi-huset skulle få bero af Collegio Me-
dico, då de, som årliga sectionerna biwistade, skulle derför

*) Swenska Arkiv. 2 band. Stockh., 1793, 8:o, p. 49.

**) K. Gustaf I:s regeringstid, wos ej flera än 3 sådana
målare med egna verkstäder i Stockholm. Bergii Intrad. Lat.
1788, p. 235.

erlägga en billig afgift, att till collegii nödtorfter användas. Vid den tiden låra och nödiga rum i födra Stads-huset till anatomiska sectionerna blifwit upplåtna.

Chirurgi, eller barberare, hvarken i Stockholm eller andra städer, hwarest medici word tillstådes, utan endast till manual-operationer. I Förklaringen deröfver, den 1 Aug. 1698, förordnades åter, att icke allenast regementis sältfångarna wid regementerna, utan och barberare, der ingen tillsförordnad medicus wore, egde frihet att betjena de sjuka, och i det sfriga, allestädes och utan undantag, idka allt det, som till chirurgien hörd; i hwilken måtto dem ingalunda wore betaget, att de sjuka med alla tjenliga, både in- och utwärtas, medicamenter, till handa gå; rättandes sig efter constitutionerna samt den af Collegio Medico och Barberare-ämbetet deröfver upprättade förening, dat. Stockholm den 18 Maj 1691. Med bbrjan af födra århundradet fick Kongl. Chirurgiska Societeten ett förnyadt stic och anseende, då HofChirurgus Ewald Nibe blef dess Öfver-Directeur. Chirurgiska wetenskapens förkofran har sedermera blifwit fortskyndad, och år 1746 åtogo sig societetens ledamöter, att, utan ringaste belöning, hålla fria föreläsningar: om ögonens sjukdomar; om främpor, som angripa benen eller kroppens hårdaste delar; om såriska sars egenfap och sförfel; om alla slags swulster, bölder, excrecentier, rötfår och fistlar.

Societeten inrättade och, af egna medel, anatomisk undervisning för unga chirurgi *).

Ansedda medici i vår tid hafwa, wid chirurgiska för-rättningar, ådagalaggt osfridiga wedermålen af pröfwad grundlig insigt i chirurgien; äfwen som flere chirurgur, uti inwärtas sjukdomars botande, wunnit ett allmänt och förtient förtroende.

Chirurgiska Societeten upplöstes, då Kongl. Maj:it, så som ofwan berödr är, genom Instructionen 1797, uppdrog Collegium Medicum en odelad styrelse och tillsyn öfwer hela medicinalverket i riket.

5. §.

Angående Apothekare-Societeten är att märka, att, sedan Kongl. Maj:it i sitt bryna Bref, den 10 April 1675, kraftigt privilegierat alla i Stockholms Stad bosaka apothek-

*) Chirurgiska Händelser, inlemnade af sältfångare i riket till Chirurgiska Societeten, Stockholm, 1769, 8:o, i företalet.

fare, emot allt ingrepp och olägenhet af materialister, qwack-salvare och andra landstryfzare, men sådant ej så noga och strängeligen blef iakttaget eller hand beröfwer hållen, såsom wederborde; så utfärdades Kongl. Maj:ts förnyade Privilegier för apothekare-societeten i Sverige, emot de af qwack-salvare och andra slika införda misbruk, den 28 Juni 1683, hwaruti, till hämmande deraf, samt att Kongl. Maj:ts Privilegier i allmänhet för Collegio Medico och i synnerhet för berörde societet måtte komma ej mindre dem, än det allmänna bästa till gagn och nytta, förordnades, att ingen, utom apothekare, skulle fördrifva sig att sälja några medicinska saker, hwarken hemligen eller uppenbarligen, till olägenhet i deras näring och handtering.

De Privilegier, som 1688 för samtliga doctores medicinae utfärdades, då Collegium Regium Medicorum inrättades, blef förordnad, att Syndicus, å Collegii wägnar, skulle hafwa insende öfwer apotheken, som af collegio årligen skulle visiteras, m. m. *); och förklarades i Kongl. Resolutionen, den 1 Augustii 1698, huru wida apothekare måtte sig med sjukdomars curerande befatta.

Apothek inrättades först i Stockholm, med K. Johan III:s Privilegier, den 21 Mars 1575, af Anton Busenius, ehuru i häfderna förekommer en mästare Lucas, som med läkemedel gått K. Gustaf I tillhanda, under dess sista sjukdom. Busenius emottog då af hofwet materialier för ett wärde af 429 dal. smt., under wilkor, att, för hwad deraf förjälles, förskaffa andra fullgoda i stället.

K. Gustaf Adolphi's lifmedicus, Doctor Jakob Robertsonius, undfick Konungens Privilegium den 22 Juni 1625, att för alla andra upprätta ett nytt apothek, särskildt ifrån det förra så kallade Slottsapotheket. Detta Privilegium skall sedermera Jakob du Nees afstått till G. Ch. Daurer 1746, och ansågos twänne apothek den tiden såsom tillräckliga för hufvudstaden.

Wid sin återkomst till riket, förde Enkedrottning Maria Eleonora med sig sin egen hofapothekare, Sam. Ziervogel; hwarest omföder, den 10 April 1675, K. Privilegier utfärdades för apotheken Lejonet, Markattan, Ängeln, Swanen och Morianen, förutan ett extra ordinarie på Södermalm, som förestods af Provisorn Brandt, för de då warande 5 apothekares räknung. Hofapothekaren Noberg å Lejonet skulle vara ensam på Norrmalm.

Detta antal blef då för en framtid faststält; men Sörgyll-

*) Coll. Medici Privil. den 30 Octob. 1688, § 29.

da Korpen, förut Ornen kallad, inrättades likväl af Brandt på Södermalm och flyttades till staden 1677. Enhörningen på Södermalm, Svita Björnen på Ladugårdslandet, och Kronan i staden privilegierades 1694. Dock fastställdes strax derefter antalet för alltid till 9 apotek i Stockholm, hvilka då egdes och bestriddes: apoteket Kronan i Storkyrkobrinken, af Casp. Ziervogel; Lejonet af Dan. Roberg; Swanen af Julius Friedenreich; Markattan af Jak. Leont. Almacher; Angeln af Christ. Molitor; Korpen af Goth. Fictelius; Enhörningen af Georg Fr. Strobel; Björnen af Joh. Berendtz, och Morianen af Sam. Ziervogel. Detta antal har ändå sedermera blifvit ökat med 3:ne nya, näml. den armerade Ugglan på Sörorget, Gripen på Södermalm och Hjorten på Kungsholmen *).

Här är icke stället att utreda, om antingen folkhovens tillväxt och dess bättre betjenande, eller sjukdomars tilltagande, såsom en följd af ett yppigare och lätt sinnigare lefnadsfätt, eller bägge dessa orsaker tillika, fordrat ett tillökadt antal af apotek.

Närbelägenheten till medicamenters spara erhållande, vid en hastigt påkommande sjukdom, tyckes dock dertill böra anses såsom den mest gällande orsak.

I Resolutionen den 3 Sept. 1745, förklarås, att apothekare icke böra under Borgerskapet, hvaribred de ej heller kunde dragas till deltagande i de afgifter, som Borgerskapet borde erlägga, utan skulle de särskildt utgåra afgifter till kronan; hvilken resolution ytterligare stadfästades den 1 Mars 1748.

Enligt Kongl. SundhetsCollegii Instruction, böra apothekare i riket under collegii tillsyn, i allt hvad pharmaciens lärande och medicamenters beredande beträffar.

För apothekare-wetenskapens grundliga lärande och såfra utöfning är, under den 12 Febr. 1799, Kongl. Maj:ts nådiga Reglemente till allmän esterrättelse utkommet.

2. Capitlet.

Om Kongl. Lazarettet i Stockholm.

1. §.

Sedan så väl Konungens Archiater och Praeses i Col-

*) Vergii Tal, p. 252, samt meddelade underrättelser af Kefor Schulzen.

Legio Medico, Abrah. Bäck, som General-Directeuren öfwer Lazaretterna N. af Aeres, rikets så förtjenta medici, ofta yrkat nödvändigheten af en lazarettinrättning i Stockholm; den förre öfwen, i ett hållet tal uti Kongl. Wetenskaps Akademiens, om nyttan deraf, ej mindre till den nödställda uslingens hjälps, än till fläckiga lärares indöwande, öfwen i de grannliga chirurgiska inrättningarne; och den sednare, i en år 1746 tryckt afhandling om genasie sättet, att inrätta och underhålla ett lazarett, så att det, inom få år, måtte ernå en anseelig tillwert; så kom detta mål hos Kongl. Majst i ett nådigt och ömsint öfwerwägande.

Konungen lät en kungörelse utgå, 1743, om en lazarettinrättning i Stockholm och om uppbarandet af frivilliga sammanflötter dertill, wid bröllopp och barndop. Den någon betydlig fond derigenom blifwit samlad, är obekant; men den 5 April 1749 köptes, genom den då warande SundhetsCommissionen, af Presidenten, Baron Erland Broman, för 79,178 dal. 8 öre kmt., det på Kungsholmen i quarteret Pilträdet, under N:o 1, belägna hus, förut N. Rådet Gr. Horn tillhörigt, till inredande af ett lazarett. Tomten hade, i sjuttonde århundradet, K. Carl XI:s Praeceptor, N. Rådet Baron Edmund Giiwenhjelms fått. Han lade grunden till stenhuset, som der nu finnes, och inrättade trädgården. Det inropades på auction, den 18 Dec. 1694, för Kongl. Majst och kronans räkning, för en summa af 26,100 dal. kmt. och anslogs då till Laboratorium Chemicum samt en Hortus Medicus, som der ock, af Doct. Urban Hjårne, inrättades, och öfwen, efter hans förslag, ett mineral-bad *).

2. §.

Till lazarettinrättningens befrämjande och styrelse förordnades, år 1751, af Herrar Seraphimer-Riddare: Gr. And. Joh. von Höpfen; Baron Gabriel von Seth; sedermera, i Gr. Höpfens ställe, N. Rådet Gr. Ekeblad. Wid deras afgång, utnämndes till directeurer N. Rådet G. Hjårne och öfwer-Skråthållaren Baron Lantingshausen 1764, men efter den siftnämnde N. Rådet G. Stockenström, och 1773 anförtroddes directionen åt N. Rådet Gr. Fersen och Joh. v. Wallvik. Den förre styrde detta werk till sin död, den 24 April 1794, tillika med Riks-Cancelleren Bar. Fr. Sparre. Gr. Fersen efterträdde af Hans Excellence öfwerste-Kammar-

*) Ödding, I. o., p. 40, 138.

herren m. m. Gr. Mits Pofe, som sedan, med G. Excellence Öfwerste Marskalken Baron Thure Klinkowström af Herrar Seraphimer Riddare, förestod och wårdade denna Christeliga inrättning.

År 1752 den 30 Octob. intogos de första sjuka, i 8 deras till inredda sängar. 1753 ökades antalet af sjuksängar till 18; 1755, till 36; 1759, till 38. Efter fastställt stat och spisordning, underhölls i bdrjan hwarje sjuksling med 1 dal. 12 öre fnt. om dagen. Romerska Kejsersliga Residencien i Stockholm, Anivari, skänkte sina i Stara församling belägna 2:ne fasta egendommar, som, efter hans död, förskäldes till 61,500 dal. fnt. jemte 6000 dal. samma mynt i penningar till Lazarettet, med villkor, att twänne sängar skulle upplåtas till fattiga sjuka af katolska religionen, och, efter hans död, 4 till samma ändamål; hwilket verkställdes 1763. År 1761 ökades sjuksängarnes antal till 41; och 1765 till 44; men, sedan, efter besättning, lazarettet i landsorterna inrättades, och detta lazarettets infomster minskades, genom de frivilliga sammanförtens aflemnande till landsorternas egna sjukhus, så inskränktes sängarnes antal 1766 till 22. De ökades åter 1768 till 26; 1769 till 30; 1771 till 34; 1772 till 38; 1773 till 40. År 1774 måste åter deras antal indragas till 26, som dock åter ökades med 2:ne 1775 *).

Efter Professorens D. von Schulzenheims uppsett, wero sjuksängarnes antal, år 1798, 80, hwilka årligen skulle ökas med 4, till dess antalet blefwe 100. I hwardera af 16 stora rum, rymmas inellan 8 till 10 personer. Desutom äro flera mindre rum för 1 à 2 sjuka, samt fria rum för chirurgus, controller, m. fl. Endast 2:ne särskilda rum äro anordnade för betalning; men de öfriga betala 2 rd. för 4 veckor, och de, som hafwa fattigdomsbewis, betala alls intet. De sjukas antal, som årligen intagas, räknas till 7 à 800. Alla klådas i lazarettets kläder, och får hwar och en sin egen säng med sparlakan omkring, fri mat, dryck, medicamenter, värme, läkarewård och uppasning. De, som dd, begrafwas på lazarettets befostrad, då anbdriga äro oförmyndga.

Sfrån 1752 till 1775 års slut, hafwa i lazarettet 8261 sjuka njutit wård och stbtsel, hwaraf 927 personer dddt. Under samma tid woro 369 barn födda inom lazarettet, sedan, år 1755, i särskildt rum 2:ne sängar blifwit affstida, för fattiga barnafbderfor; för hwilket ändamål sedermera ett all-

*) Öphelti tal wid Praesidii nedläggande i Wetensk. Akadem. den 2 Nov. 1776. Rikets Ständers Lazarettens Deput. Betänk. om denna inrättnings förbättrande, 1766. Acrells Chirurg. Håndbessr, 1759, 8:0; i företaget.

inånt Barnbördshus inrättades år 1775. I lazarettet, der endast verkfligen sjuka vårdas, skall dock öddligheten ej sliga högre, än till hwar nionde person.

Lazarettet emottog, 1791, 46 fattiga sjuka gratis. Andra betalade 2 rd. i månaden, men 6 för egen kammar.

3. §.

Under Kongl. Seraphimer-Ordens-Gillet's förvaltning, bitrådes lazarettet i Stockholm, hward läkare- och sältstärks-befattning angår, af en general-directeur, försedd med ordens-gillet's särskilda instruction.

Läkarehysflorna wid lazarettet blefwo i början uppdrag-na Archiatern Bäck och General-Directeuren af Acrell. I den sistnämndes ställe hafwa, efter hwarannan, Doctorerna Elf, Darell och Odhelius varit lazarett's-medici. Doctor af Acrell efterträdde af Doctor C. Fr. von Schultzenheim, och nu är Doctor And. Joh. Hagströmer General-Directeur. De wid detta lazarett antagna läkare och sältstärker böra årtigen till Sundhets-Collegium afgifwa berättelser, så wäl om hward under loppet af sjukfötseln besunnits förtjena något särdeles affeende, till wetenskafvens förkofran, som och hward för öfrigt hörer till collegii allmänna kannedom af medicinalverket i riket.

Enligt Kongl. förordnandet af den 4 April 1753, åro alla, som willja njuta befordran till provincial- och regement's läkare hysflor öfwer hela riket, förbundna, att åtminstone ett halst år i lazarettet tjenligöra, för att lägga hand wid medicinska och chirurgiska förrättningar.

En Lazarett's-Apothekare antogs den 8 October 1753. Offentlig gudsdiensst blef, ifrån år 1753, wid lazarettet förrättad af rector scholae wid Jakobs församling, Mag. And. Edbom, till 1766, då inkomsten ej vidare medgaf, att hål-la särskild prest.

År 1758 sattes Botaniska Trädgården derstädes i stånd, och blef 1766 ställd under Collegii Medici och Professorn Bergii speciela wård och tillsyn; men, som medel saknades, blef, enligt Kongl. Brefwet till S. Lazarett's Directionen, den 23 April 1774, trädgården åter uppläten till andra behof för lazarettet.

4. §.

Lotteriet, som gifwit denna inrättning en årlig inkomst

af 20,000 dal. fnt. och deröfwer, började med Januari månad 1755.

Då det i början antagna antal af 20,000 lotter icke kunde hwarje månad debiteras, blef det wäl till hälften minskadt, men ökades åter sedan till 12,000 år 1759, och derifrån till och med Febr. månad 1764 drogos 15,000 lotter, hwartill då ännu ytterligare lades 1000; hwaraf 10,000 för Lazarettets råkning, 5000 för allmänna barnsängs- och föp-pyrnings-inrättningen och de öfriga för öfverfälda lotter att afräkna.

Lazarettets stat, för år 1775, besteg sig till 12,947 dal. fnt. Årliga infomsten hade då stigit till 67,500, och utgiften samma år till 55,813 dal. fnt.

Bland de många betydliga gåfwor, som till Lazarettet blifwit aflemnade och finnas derstädes på tafel antecknade, äro de mest betydliga: Hennes Maj:ts Ryska Kejsarinans, då hon 1765 emottog Seraphimers Orden, af 69,965 dal. 3 öre fnt. Stockholms borgerskaps 72,000; Fru Mathiesens 28,000, och af en okänd, 1776, en summa af 20,000, med flera, som alla äro hedrande wedermåden af menniskokärlek och barmhet för uslingen; hwilka berömliga gerningar böra af tacksamheten förwaras, såsom en wacker försyn för den gifwilda och friförliga.

Konung Gustaf III:s armbrott wid Varola i Finnland, den 12 Juni 1783, gaf Stockholms borgerskap, wid Konungens hugneliga återkomst till hufwudstaden, tillfälle, icke allenast till betygande af en innerlig glädje öfwer hans återställelse till fullkomlig wälmåga, utan ock att utmärka densamma, jemte sin underdåniga tillgifwenhet för Konungens person, att gbra ett sammanstoft af 4000 rd. specie, till stadsens lazarett, för att undersöddja och utwidga denna menlighetens hedrande inrättning, med en tillökning i sjukängarnes antal, som sättnamn af stället Varola, der besagde ohylliga händelse inträffade.

Då man, efter medeltal, räknar de 9 sifferslutna årens infomst ifrån 1790, af tillfälliga medel, såsom sammanköft wid bröllop och barnbox, lotteriet, hurskarsmedel, andel i wisfa böcker, slämpelafgift för kort m. m., skall den hafwa utgjort en årlig summa af 4627 rd. 32 st. Interessen af fruktbara kapitaler 4176: 43. 11. Den, till lazarettets utwidgande och en stående fonds samlande, nådigst anslagna tobaksafgiften, som från Kongl. statscontoret årligen bör utgå med 5000 rd.

Sammanlagdt bestiger sig alltså kongl. lazarettets inkomst till 13,804 rd. 27 ff. och 11 rjt.

Årliga utgiften åter bestämmes till ett belopp af 9761 rd. 39 ff. 7 rjt., hwilken utgift likwål årligen går i tillböning, i samma mån, som inrättningen, efter den föreskrifna planen, blifwer hwarje år, med 4 nya ständiga stuktångar, utwidgad.

På en i wäggen till wensler i förstugan af lazarettet insatt sten läses följande inscription:

DETTA. SJUKHUS.

STIFTADT.

UNDER. K. FREDRIK I:s. REGERING.

INKÖPTES.

1749.

ÖPNADES. FÖR. SJUKA.

1752.

K. GUSTAF III.

FÖRBÄTTRADE. INRÄTTNINGEN.

ANSLOG.

EN. NY. ÅRLIG. INKOMST.

1781.

BYGGNADEN. UTVIDGADES.

1785.

FULLBORDADES.

1787.

DÅ. STYRESMÄNNEN. AF. SERAPHIMER-
ORDENS. RIDDARE.

VORO.

GREF. AXEL. FERSEN. FRUH. FR. SPARRE.

R. R. m. m.

R. R. m. m.

Till en förtjent åminnelse af Herr Riksrådet Grefwe Axel Fersens outtröttliga omsorg och wårdnad om denna nytiga sjukhusinrättning, uppsattes derstädes hans brödsbild, med denna af Kongl. Witterhets Akademien föreslagna inscription:

GR. AXEL. FERSEN.

S. R. R. OCH. COM. AF. K. M:TS. ORDEN.

STYRDE. M:ED. NITFULL. OMSORG.

LAZAR. INRÄTTN. I. XX. ÅR.

TACKSAMHETEN.

UPPSATTE. BILDEN.
 AT. HANS. MINNE. MÅTTE LEEVA.
 I. HANS. EFTERDÖMEN.

3. Capitlet.

Om de flera för helsowården widtagna anstalter och inrättningar.

1. §.

Styrelsen wid Danwits Hoespital har från äldre tider ålegat, att åfwen förja för de olyckliga waresers wård och uppehälle, som äro berdswade förståndet, det wäsendtligaste af allt, som upphöder menniskan öfwer de oståliga djuren.

Till dårhus har dock hospitalet icke egentligen, i sin öfver, varit inrättadt, och man kan af handlingarne ej finna, när dårhuset till sitt bestämde ändamål anlades.

Af Öfwer-Ståthållaren Baron Rosenhanes Åmbets-Relation 1663 kan icke, utan de ännuaste känslor, inhemtas, att, då antalet af sinnesswaga och fåniga på Danwiken samma år ej besteg sig till flera, än 7 personer, war deremot denna Christliga inrättning, 1780, belastad med ett antal sådana uslingar, de mest beklagansvärda i menfligheten, till 50 à 80 personer *), i trånga och ömfliga rum eller fångelser inneslutna; eländiga, utan att känna sitt elände. Långe war denna inrättning ohälsan, af bristande medel och tillgångar; och war hospitals styrelsen förbråttad, att, utan betalning, underhålla den äldra största delen af dårhusets olyckliga inwånare, som skall medtagit en så dyg summa af dess årliga inkomster, att ingen eller föga besparing kunnat göras till dårhusets nödwändiga byggnader.

Äntligen bestod en stor och hel tänkande Konung att, den 19 Aug. 1785, skänka 5000 rd. till uslingars räddning och hjälp, i synnerhet att nyttas wid någon för dem gjord allmän inrättning, som skänkte nödig fullkomlighet. I anledning häraf inkom Öfwer-Ståthållaren m. m. Baron C. Sparre till K. Måkt och föreslog att så använda denna summa till införande af en egendom wid Danwiken för

*) Det kan här nämnas, att Benjamin Daler, som 1725 utgaf sig för att vara K. Carl XII, insattes på Danwiken, sedan han förut 3:ne dagar sätts på havorten, och afled år 1730.

10,000 rd., som ansågs vara wård dubbelt, till en dårhusinrättning, som då länge saknats i hufwudstaden, i det skick en sådan anstalt oundgängligen syntes fordra. SwerStåthållaren uppgaf tillika medel och utwägar till fulla summans upplånande, och Konungen lemnade dertill sitt nådiga bifall den 9 Sept. 1785.

Huset, som dertill inköptes, beläget under södra bergen nära Danwiken, war af Notfiskare-Åldermannen Hsterman uppbyggt.

Corps de logis, med sina flyglar, innesluter en stor och rymlig gård och eger, till sitt ändamål, en fördelaktig belägenhet.

Det har ock sedan, med Hospitalets kostnad, blifwit, såsom behofwet kräfde, inreddt och i behörigt stånd satt. Stället, der detta hus af Hsterman uppfördes, kallades för ut Saltbruket.

2. §.

Det, år 1813, från Danwiken till Kungsholms nedlaggda krono bränneri flyttade curhus har, under namn af sjukhus, ifrån äldre tider warit en Danwiks Hospital tillhörig inrättning, till stötsel för dess i fri- och fattigbrödd intagna sjukliga hospitaleshjon, och ej bestått af flera än 7 sängar; men, sedan smittosamma sjukdomar börjat sig insmyga, blef det upplåtet till andra utslingars stötsel, som först på 1740-talet blifwit antagna och årligen sig ökat, så att antalet, år 1795, steg till 50 å 60 personer. En undersökning befalldes 1766, huru wida curhuset kunde flyttas ifrån Danwiken till Spinnhuset, hwilket af PolitieCollegium åfwen prökades 1776. Hospitals-öfwerstyrelsen, tillförordnad den 29 Mars 1773, stadgade samma år, att, i Danwiks curhus, inga andra sänge intagas, än de, som tillhörde hospitalets stat, då ock de fonder, från Danwiken skildes, som till curhuset af äldre warit anslagna. Enär behof af curhus likafullt förevar, uppgaf PolitieCollegium ytterligare 1773, att staden, som komme att gå i förskott för kostnaden, kunde njuta till godo den ersättning från manufacturfonden med andra stater, som hospitalet i wissa händelser njutit, samt att de sjuka, så der- efter som dittills, kunde försändas till det på Danwiken inrättade curhus; hwilket blef gilladt och fastställt den 2 Novemb. 1773.

Den tunga, som staden deraf måste widkännas, war i början mindre betydande, då den ankom på 60 å 100 rd. årligen; men, när den började stiga till 1000, 1400 och

1800 rd. om året, och inga medel dertill woro att tillgå; hemställde åter Handels-Collegium, att denna curhusinrättning måtte ställas på annan fot, eller medel dertill anslås. Häröfwer hördes Politie-Collegium 1790, som förklarade, att Danwicks-Hospitalet, emot Kongl. Brefwet 1773, icke kunde belastas med någon utgift till Curhuset, utan wore fast mera i behof af 6000 rds. ersättning för derå nedlaggda kostnader; att Hospitalets tillgångar woro, genom därhusbyggnaden, så medtagna, att försigtigaste hushållning fordrades, till bestridande af dess dageliga behof, och att ingen annan särskild fond, till Curhusets underhåll, warit, än hwad som blifwit erlagdt genom compagnie-cheser af månadsolden för soldater, af manufactur-fonden för fabriksarbetare, och af sjömanshuset för sjömän, samt af enskilda hushånder för deras tjenstehjon; hwilka medel icke blifwit staden godtgjorda, emedan kostnaden för de sjuka icke blifwit staden beräknad: warande curhusjonens antal de sednare åren, utom Collegii wettflap, märkligen ökad *).

Kongl. Maj:t hade, år 1778, förordnat, att Hospitalet ej skulle belastas med Curhusets underhållande, utan att, för de der intagna sjuka, skulle betalas: för sjömän 16 ff. i weckan; för fabriksarbetare lika mycket; för soldater deras innehafwande sold, och af stadens cassa för alla andra, som ej woro af besagde klasser eller sjelfwa förnådade kostpenningar erlagga. Härpå hade Hospitalet ansenligt förlorat, såsom räkenskaperna urwisade **). Omkostnaden för en curhusweddokost, beräknad efter 1794 års medelpriser, besteg sig till 46 ff. och alltså, för hela året, på hwarje person till 49 rd. 40 ff.

Till något understöd i stadens dryga utgifter och till underhållande af Curhusinrättningen, gjordes underdånig ansöknung, om tillstånd i de kostpenningar, som för de sjuka, i förenämnda afeende, blifwit betalde; hwilket, enligt Kongl. Brefwet, d. 21. Aug. 1798, i så måtto blef bewilljadt, att, för soldaten af garnisons-regementerna, skulle af compagnie-chesen, och för sjömannen af sjömanshuset, 40 ff. i weckan betalas. Sedan manufactur fonden blifwit till statsverket inbragen, kunde kronan med en högre afgift för fabriksarbetare icke belastas, då statsverket förut, till weneriska snittans hämmande, så ansenligt bidrager. Men, då

*) Föremödligen genom Remisser ifrån Police-Kammären.

***) ÖfwerStåthåll. Amb. Skr. till Kongl. Maj:t i Kongl. Rikshöfd. Arkivet.

Danwicks Hospital, i ett dertill inrättadt särskildt rum, mottagit dem, som med obotlig venerisk sjukdom besvärades, så anordnade Konungen till hjelp för Curhuset, och i synnerhet för de obotligen sjuka, ett årligt understödd af 300 rd. utaf de medel, som stå under Seraphimer-Ordens Gillets disposition.

År 1797 affskildes ifrån Curhuset 12 oboteliga och af venerisk smitta wanställda sjuka, som, med 40 rd. för hwardera, af statskassan inköptes i Danwicks Hospitals fattigbröd, att i gamla dårhusbyggnaden, sedan den dertill blifwit inredd, inhyas, och dem således allt tillfälle betagas, att uppväcka den affky och fasa, som deras åfskådande medförer.

3. §.

Sedan Koppymningen wunnit ett mera allmänt förtroende, började man också här i riket och i hufvudstaden, att påtänka detta medel, till de olyckliga följders förekommande, som en härjande koppysmitta förorsakar, till förlust af så många människors lif, i deras första ålder. Sjukdomen, lika smittosam som farfoten, skulle först besegras, innan man kunde förnä allmänheten, att icke anse detta medel för åfventyrligt och farligt, eftersom det war nytt. Professor Schulzenheim utsändes 1754 af Kongl. Maj:tt, på kronans bekostnad, till England, för att fullkomligen underrätta sig om koppymningen, hvarifrån han 1755 reste till Frankrike samt, genom Holland och Tyskland, återkom 1756, då han genast afgaf sin berättelse till den då warande Kongl. Sundhets Commissionen, om sättet att ympa koppor, hwilken till trycket befordrades *).

Sistnämnde år ympade han Hofmarskalken Baron Charles De Geer's barn. Vid samma tid ympade Lifsmedicus Muriwillius i Upsala Archiat. Rosensteins barn och släktingar **). Swad som, utom mångfallbiga sedermera förbrättade ympningar, ännu kraftigare borde öwäfswa alla förut fattade meningar emot detta helsemedel, war det lyckliga försök, som dermed anställdes, och det lysande efterdöme, som allmänheten gafs 1768, då den Kongl. Familjen ympades ***).

Fonden till en allmän koppymnings inrättning war, genom friwilliga gåfwor och sammanskottor, till en betydlig

*) Baron Rehbinders Matrikel, 1781, 4:o, p. 281.

***) Underrättelse af Åkefior Odhelius.

****) Derwid uppwaktade Prof. Schulzenheim, på hög besättning.

summa, samlad. Koppvymnings anstalten, säger Afessor Odhelins ^{*)}, som i Stockholm tog sin bbrjan 1766, har wäl gjort mycken nytta, förnämligast genom erfarenhetens pålitliga bewis, att vumning af koppor är ett herrligt och wäl gbrande medel till den dödande farsdrens minskning, helli ingen enda koppvympad derstädes med ddden afgått; men denna högt wärderade anstalt har ändå ej funnat göra den äfyrade werkan på de fattigas barn, hwilka underlåtit att sig deraf begagna. 1766 war första året, då 20 personer i sönder, i 2:ne terminer på året, bleswo med bästa framgång vumade, under Professor D. von Schulzenbeims inseende. Sedermera blef detta årligen fortsatt, och stod inrättningen under Collegii Medici tillsyn, att wärdas af 2:ne sbrfarna läkare. Barnen fingo, under hela tiden, fri förtäring, uppafning, medicamenter m. m. Då Sundhets Commissionen upphörde, ställdes Koppvymnings Hospitalet under Collegii Medici wård och inseende (Kongl. Br. d. 15 April 1767).

På Collegii underdåniga föreställning d. 15 Mars 1781, om icke, i stället för en kostsam inrättnings underhållande till koppvymningens verkställande å fattiga barn, vumningen kunde anställas hemma hos alla fattiga sbrådrar, som det åstundade, behagade Kongl. Maj:t, i nådigt swar, icke gilla detta Collegii förslag, utan förmodade, att ytterligare förbättring af läkare tillsyn och sbrfjel skulle tillwinna sig de fattigas sbrre förtroende för inrättningen. Sedan förnyad underdånig föreställning här om, d. 12 Febr. 1799, af Collegio blifwit gjord, sinnes uti de så kallade Punkter, som Kongl. Maj:t år 1778 med Rikets Ständer communicerade, wara förmådt, att Kongl. Maj:t låtit inflypa ett koppvymningshus; hwarwid bbr annåtka, att ändamålet wäl i bbrjan war, att koppvumningen skulle tillika förwättas i det inflypta huset, der barnbbrdsinrättningen nu är; men, då bägge dessa inrättningar ej wäl kunde wärdas och besfridas under ett tak, så måste för koppvumningen nödiga rum annorstädes hyras. Dertill blef sbrst Gallsenholmska egendomen på Söder, strax ofwansfbre Postmästarebacken, upplåten, hwarifrån den sedan flyttades till Norrmalm wid Surbrunn i Secreteraren Ströms hus, sedan till Carlberg alléen i Professor Bergii malingård, och widare till Kungsholmen wid Garfwaregatan. Omfider blef, på Collegii sedermera gjorda underdåniga hemställan, ändsligen ett

^{*)} Lat om Dödligheten i Stockh., s. c., p. 27.

eget hus, till föpptymnings anstalterna, utseddt och upplåtet på Ladugårdslandet, enl. Kongl. Brefwet den 16 Apr. 1799.

Wätte i synnerhet den fattigare bören, med betraktande af de många barn, som föpptsarjoten år 1800 hådanryckte, omfider öfwerigwa fördomen och gagna en wälgörande inrättning, som, jemte allmänt bästa, ålyftar råddningen af så många ofkyldiga lif, hwilka ärligen, af blind kärlek, oförstånd och wanförfel, uppoffras!

4. §.

Nu kommer man till berättelsen om Barnbörds-huset Pro Patria. Bland de mest wälgörande, nyttiga allmänna inrättningar, är utan twiswel Barnbörds-hus-inrättningen, der icke allenast den ofta öfwerigwa och huswilla qwinnan finner stiltet, hjelp och skydd, utan oc de, hwilka egna sig åt barnförlofnings kunskapen, erhålla grundlig undervisning. Öbrjan till denna inrättning tillskrifwes, till en hedrande äminnelse, Åfsefor Doctor Christian Ramström. Sedan han hos Kongl. Maj:t, 1774, till nådigt bifall i underdånighet anmält en af honom öbrjad barnbörds-inrättning, infordrades deröfwer Kongl. Collegii Medici utlåtande; hwar efter Kongl. Maj:t, d. 17 Jan. 1775, bewilljade den af Doctor Ramström sökta stadfästelse på det af honom inrättade Barnförlofnings-hus. I nådig skrifwelse samma dag, uppdrogs Collegium Medicum, att befrämja inrättningens fortgång, om Collegium derom ansitades, dock att icke blanda sig i befattningen dermed. I huset N:o 7 på Åbrstrandsgatan, intog, wårdade och underhöll, på egen kostnad, Doctor Ramström i öbrjan sex barnaförderfor under deras förlofnings-tid; men, som inrättningens framtida bestånd och utwidgande fordrade ett mer påräknadt undersödd och biträde, anhöll han forrt derefter, att sambället Pro Patria (för Fäberneslandet) wille, på sin bekostnad, densamma sig åtaga och befrämja; hwar till ett så mycket willigare och benågnare bifall lemnades, som det instämde med Sällskapets stora ändamål: Fosterlandets samma nytta och gagn.

En Direction tillsattes då af Sällskapets Ledamöter, 12 till antalet, och till Accoucheur antogs Doctor Ramström. I Bref till Kammarherren, sedermera Presidenten, Ör. C. S. Gyllenborg, dateradt Samby by i Hwittis Socken d. 23 Juni 1775, underrättade Kongl. Maj:t Sällskapet, om Doctor Ramströms utnåmnande till Åfsefor i Collegio

Medico, såsom ett wedermåle af Kongl. Maj:ts benågenhet, att understödja Sällskapet nitiska bemiddande för den nytiga barnsångshus inrättningen.

Om, såsom berördt är, Åseborn Ramsström hade den närmaste befattningen med denna inrättning, så war dock Archiatern Dawid von Schulzenheim upphofsman till denna fäderneslandet gagnande anstalt.

Genom allmänna understöd, af gjorda sammankotter, genom subscriptioner och frifostiga gåfwor, så wäl af sambällets egna ledamöter, som af fremmande, har denna berömnwärda inrättning, till närwarande tid blifwit fortfatt, underhållen och utwidgad.

Till tidhwarfwets heder och till förwarande af de gifmildas efterdömen, will man, andra till uppmuntran, följande således inslutna summor här korteligen anteckna:

Af de medel, Rikets Ständers Bank ad pios usus disponerar, anordnades 1778, wid Kronprinsens födelse, 666 rd. 32 st.

Af medicinal-fonden bewilljade Kongl. Maj:t, d. 1. Apr. 1779, till medicamenter 60 rd. årligen.

Af stadens husfattigcasas anslags, 1777, ett årligt understöd af 200 rd.

Magistraten i Stockholm har gifwit till Barnsångshuset 83 rd. 16 st.

Gamla Ostindiska Compagniet gaf 166 rd. 32 st. och utfäste sig åfwen, wid Kronprinsens födelse, ätt årligen gifwa 100 rd., som dock, med Compagniets upplösnings, upphörde.

Ett stående capital af 333 rd. 16 st. har, genom Herr R. Rådet Scheffers nit och ömhet, tillfallit denna inrättning. CancelliRådet E. R. Berch testamenterade dertill, år 1777, en summa af 277 rd. 37 st. 4 rst.

Framlidna Enke-Borgmästarinnan Schütz i Östereborg gaf, wid Kronprinsens födelse, 1778, ett capital af 833 rd. 16 st.

Dictuallehandlaren Erik Boman Eriksson, som afled d. 28 Mars 1825, har beredt sig ett långwarigt och tafsammt minne, då han till Barnbörds-huset gifwit en betydlig summa af 7000 rd. b:co.

Af Kongl. Patriotiska Sällskapet lemnas till denna inrättning årligen 55 rd. 26 st. 8 rst., hwartill capitalet blifwit samladt af flera okända medborgare.

Hwad Sällskapets egna Ledamöter i öfrigt rikeligen sammanslutit och sig förbundit att årligen sammanskjuta,

förbigår man här att widlyftigt anföra, ty det finnes i samhällets räkningar antecknad, och i inrättningens bestånd samt widtagna nyttiga anstalter eger allmänheten tillräckliga ämnen för sin erkänsla och tacksamhet. Genom sistnämnda sammanskottet inköptes, 1778, det hus på stora Badstugugatan å Norrmalm, der Barnbörds-huset nu är, af Handelsmannen och Bryggaren Carl Rehn, för en summa af 3,333 rd. 16 ff.

Från bbrjan af 1775 till d. 11 Juni 1800, hade i detta Barnbörds-hus 2805 barn blifwit födda, och af dem ett antal, allt såsom tillgångarne medgifwit, äfwen årligen blifwit underhållet.

Den 6 Dec. 1778, biföll Kongl. Maj:t, att Barnbörds-huset's föreståndare eller läkare skulle ega rättighet, att för förhållande qvinnor, då de till ammör funnes tjenliga, utfärda så kallade ammebewis; dock att läkaren för bewiset blifwer ansvarig, och att afgiften dersför tillfaller Barnbörds-huset.

En årlig collect är ock denna Barnbörds-husets inrättning bewilljad, i samtliga hufvudstadens kyrkor, som, ifrån collectors insamlande, icke äro befriade (Kongl. Resol. d. 11 Febr. 1799).

Barnaföderskornas närmaste stötsel befröjes af en barnmorska, som af Directionen antages och bor på stället, med biträde af nödig betjening *).

5. §.

Den af f. d. Collegio Medico föreslagna, högst angelägna, inrättning af ett amnestaffnings-contor gillades af Kongl. Maj:t d. 6 Maj 1757, hwartill wiså medel anslogos, hwilka, så snart contoret kunde håra sig af egna inkomster, skulle efter hand betalas. På befallning utfärades Collegii kungörelse derom till allmänhetens underrättelse och wederbörandes efterlesnad, år 1757.

Detta contor blef då öppnadt på apotheket Kronan, gent emot Kongl. Myntet, hwarest alla de, som åsjundade ammetjensst, hade sig att annåla och uppvisa sina wittnesbörder, om deras lesnad och förhållande, m. m., till antecknande i contoret och till underrättelse för dem, hwilka de-

*) Meddelade underrättelser af Kongl. Expedit. Secret. Nicander, hwärjemte den i Profes. v. Schulzenheims Tal återopade berättelse af Ekmed. Wedenberg, om detta Barnbörds-hus, äfwen blifwit nyttjad.

ras tjenst behöfde. Till utdrånande af ammornas kroppsbefäffhet, m. m., blefwo en doctor och barnmorska tillsförordnade.

Sedan åtskilliga misßbruk förelupit, till hinder och intrång i denna inrättning, så blef, till wederbörandes större säkerhet, om de personers frejd, helsa och kroppstillstånd, hwilka till barns uppammande antogos, samt till befrämjande af denna nyttiga anstalt, allwarssamma mått och utwägar widtagna; hwarom Kongl. Maj:it lät des nådiga förordnande utfärda d. 3 Maj 1763.

Artis Obstetriciae Adjuncten förestår ammebefigtningens contoret, och ombudsmanssysslan derwid blef, såsom redan förordadt är, tillika uppdragen entrepreneuren och ekonomibetjenten wid allmänna Barnbörds-huset, emot 33 rd. 16 sk. lön, enl. Kongl. Förordnandet d. 21 Sept. 1779.

6. §.

Om Strandbergsska Läkareinrättningen må här antecknas, att Åfsehorn i Collegio Medico Doctor Zachar. J. Strandberg, som i 50 år, för infigt och erfarenhet i medicinen, den han i hufvudstaden utöfwat, förwärfwat sig aktning, förtroende och förmodgenhet, stadgade, i en författad testamentarisk disposition, af d. 25 April 1792, en läkareinrättning, till förmån för de i Stockholm boende så kallade Pauvres Honteux, eller fattiga ståndspersoner, då de med sjukdom warda hemfölkta.

Efter hans timade ödd, anhöllo exsecutorerna af nyssnämnda testamentariska författning om Kongl. Maj:its nådiga stadfästelse derå, som bewilljades genom Kongl. Resolution d. 22 Aug. 1793.

Häraf inhemtas, huru som aflidne Åfsehorn Strandberg, för att åtminstone gifwa någon anledning, att, i åkommande sjukdom, råcka en hjälpsam hand åt de torstigare af bättre stånd, civila och militära, som blygas att begära almofor, i sådant afseende stänkt och gifwit ett capital af 3000 rd. hancompnt, hwaraf rentan, efter hans ödd, skulle, såsom årligt arfwode, tillfalla en medicinae doctor, som, enligt den af Strandberg föreslagna instructionen, borde, efter erhållen kallelse, med skyndsamt råd och föreskrift biträda förenämnda sjuka, utan någon särskild betalning. Han skulle, för att dagligen kunna bestrida denna sjukwård, icke bekända någon publik syssla; och borde hans utwälsjande förnämligast ankomma på Collegii Medici Praeses, Stadens Physik

cus, jemte de öfriga Collegii Medici Afsejörer. Fond till läkemedel och sjukdomsispis förmodades genom sammanstött och ömsfinta medborgares gåfwor kunna erhållas.

Till ledamöter i den direction, som egde att handhafwa denna Christeliga inrättning, föreslog testator, till Konungens stadfästelse, Underståthållaren, Justitiae Borgmästaren, Praeses i Collegio Medico och Stockholms stads Physicus, samt 2:ne af Directeurerna wid Stockholms stads Enkehus. Till doctors beställningen utnämnde Afsejör Strandberg, i förberörde sitt förordnande 1792, Doctor Anders Magnus Wadsberg.

I förenämnde Kongl. Stadfästelse-Resolution, förklarade Kongl. Maj:it tillika sig, med nådigt wälbehag, hafwa antagit sitt Collegii Medici härwid i underdånighet gjorda anbud, att, till medicamenter wid denna läkareinrättning, använda de medel, som af brunnsgästerna wid Medewi några år blifwit insamlade och då utgjorde en summa af 149 rd. Denna inrättning, således börjad, saknade icke, genom directionens ömsfinta och nitiska wårdnad, samt flera ädelmodiga och medlidande medborgares gåfwor och sammanstött, en önskad framgång och tillväxt.

Efter den underrättelse, allmänheten derom blifwit meddelad, hade directionen, af det, som samlades sedan Nov. 1793, genom fleras gifmildhet och friskostighet, till sjukdomsispis och medicamenter, i Mars månad 1796, en behållning af 450 rd. 16 fl. 11 rst. riksgäldsfedlar; hwarefter af en öfänd ädelmodig gifware erhöles 200 rd. banco.

Från d. 1 Nov. 1795 till samma dag 1796, hafwa 24 sjuka ståndspersoner njutit läkarens wård, understödd till medicamenter och tjenlig föda, af hwilka 20 blifwit friska och förbättrade, men 4 aflidit.

En sednare berättelse upptager 1796 års behållning 642 rd. 19 fl. 6 rst., jemte en ytterligare gåfwa af framlidne Landshöfdingen Sernsköld, forrt före dess dödd, 150 rd., och inslutna intressen till d. 1 Nov. 1797 med 38 rd., så att då, sedan 35 rd. 8 fl. för året åtgått till medicamenter och sjukdomsispis, woro i behåll 795 rd. 11 fl. 6 rst. Under nämnde år, hade 25 sjuka ståndspersoner njutit hjälp, men hwaraf 2:ne döddt, en af kräftan och en af slag.

Till denna inrättning gaf en hederlig man, i Juli månad 1800, en gåfwa af 500 rd. i riksgäldsfedlar, och ytterligare 25 rd. såsom renta dera (N:r. Tid. 1800, N:o 138).

Under en så nitisk och noggrann förvaltning, förmodas denna inrättning winna tillväxt och förkofran.

7. §.

Härwid bbr och något nämnas om Skomakare-Gesällernas Sjukhus i Stockholm, som skall wara en äldre inrättning och äfwen kallas Krank-Kammaren. Redan den 2 Juli 1674 frikallades deras, wid Rörstrands-gatan, innehafda hus, som då inköptes af Högaren Swen Hansson för 350 dal. fint., ifrån tomtbreafgift till staden. Samma hus blef sedermera förfäldt, och ett rymligare till detta behof köpt och betaldt genom sammanskottet, med 1 rst. i weckan af hwarje gesäll, hwilkas antal per medium stigit till 300 om året.

Inrättningen har ingen fond, utan, hwad som erfordras till de sjukas wård och uppehälle, fördelas, wid hwarje månads slut, på hwar och en ogift gesäll: utgörande månadsligen 4, 8 till 12 st., allt som behofwen äro sibrre eller mindre.

De sjukas antal stiger wanligen till 6 à 8, någon gång öfwer 12, som skall händt 1772, då de woro öfwer 30 personer, och Sjukpenningar för dem på andra ställen betalades.

Hwarje gesäll, så länge han är sjuk, får fri läkarewård, medicamenter, stötsel, mat och drick, samt 24 st. i weckan.

Den, som är mindre sjuk och ej behöfwer ligga på sjukhuset, får 12 st. i weckan.

För dem, som dö, bestås, i begravningshjelp, i ett för allt, 10 rd. hwardera. På Krank-kammaren skola, ifrån år 1763 till den 19 October 1798, ett antal af 214 gesäller afslidit, som gbr ungefärligen 6 om året.

Cassan förestås af 2:ne mästare, för hwilkas wederbåf-tighet hela ämbetet ansvarar, och genom 2:ne ättgesäller upp-handlas hwad behofwen fordra.

Med gista förenade gesällskapet, som skall utgöra omkring 130, förhålles på enahanda sätt, blott med den stignad, att hwar och en undfår sina sjukpenningar, der han bor, och begravningshjelp, när han afslider, hwilken äfwen genom sammanskott utgöres *).

4 Capitlet.

Om Stockholms allmänna Garnisons Sjukhus.

1. §.

Sjukhuset å Castellholmen nere wid sön, af sien, fick

*) v. Schulzenheim, 1. c., p. 146.

en öfvervåning af trä 1789. Det är i godt stånd, har 12 sängar, 2:ne salar med flera rum för de sjuka, och äfwen särskildt för dem, som hafwa venerisk smitta; hvarförutan dertill finnes ett eget badhus. Det underhålles för kronans medel, jemte soldatens sold, då han är sjuk, och är i synnerhet för arméens flottas manskap inrättadt; dock hånder, att här på befallning intagas sjuka af kronans manskap, som tillfälligtwis blifwit till hufvudstaden commenderadt.

2. §.

Ett nytt, stort och rymligt sjukhus för Stockholms garnison är under byggnad på Kungsholmen. Smellertid nyttjas det der warande gamla huset till samma behof. Öfver denna Stockholms allmänna garnisons sjukhusinrättning, är en särskild direction tillförordnad, som har öfverinseendet och förvaltningen deraf.

5. Capitlet.

Om Helsingbrunnar i Stockholm.

1. §.

Normals Surbrunn, först upprätt af Capellanen wid St. Olof, Peter Mubr, på en ytterst i församlingen wid Surbrunnsgatan upptagen öde plats, har, efter hans ödd, 1691, af staden blifwit inlöst. Archiatern v. Horn har varit den första brunnsmedicus derstädes. Källådern skadades 1767, antingen af bergsprängningen i nästa gård eller af ett stenfars byggande omkring källan, i stället för den af trä förut warande mera enfalldiga inrättningen.

Wattnet berömmes såsom helsogifwande och nyttigt i flera slags sjukdomar. På Brunnsgården är wäl, under de, för längre tid tillbaka, planterade träd, en inifrånkt spatsfergång; men brunns-huset och hägnaden deromkring synas fordra flera förbättringar, för att göra stället mera angenämt, i synnerhet för dem, som, jemte helsen, här tillika söka nöjet.

2. §.

Sabbatsbergs Helsingbrunn är belägen wid fattighuset derstädes. Stället har sitt namn af Valentin Sabbath, hwilken, omkring 1709, war innehafware af denna egendom. Helsingbrunnen blef upptagen, 1734, af apothekaren Job. Julius Sahlberg. Directionen öfwer det här sedan anlaggda stadens fattighus har med mycken kostnad satt denna brunn i godt skänd och, genom en wacker stenhusbyggnad, förskaffat brunnsgästerna flera beqwämligheter. Af Collegio Medico är watten härstädes godkändt 1768 *).

Non desunt dulces, crystallina pocula, fontes,
non Acidi, Invalidis Accelerata Salus **).

Det är:

Ej fattas fristallbågar, ej sött eller surt watten,
som gifwer helsa åt de sjuka.

3. §.

Djurgårds Helsingbrunn, belägen på gränsen mellan Baldemarsödn och Djurgården, består af 2:ne särstilda källor. Den äldre och swagare har warit bekant redan på 1500-talet, men ej förrän wid 1690 af Archiatern Hjärne upptagen till allmänt bruk. Den starkare källan upptäckte Kyrkoherden Doctor J. G. Hallman med LifMedicus Wärten Néef och apothekaren Hindr. Schultz, som, 1750, wid eftersökande i en gammal gräsd canal, träffade samma äder, hwilken, strax efter reformationen, blifwit igenkastad, men förut warit offerkälla.

Hennes Kongl. Höghet, KronPrincessan Sophia Magdalena, besökte denna helsingbrunn den 2 Augusti 1767. Ljungo är förut hade Konung Adolph Fredrik och Drottning Lovisa Ulrica nyttjat detta helsewatten ***).

*) Hälphers, Lal wid Sättra surbrunn. Westerås, 1770, 4:o.

***) Vitthous Encomium. Stockholm, 1749, in fol.

****) Hälphers, ofwännämnda Lal.

Attonde Afdelningen.

Angående Fattigwården i Stockholm.

1. Capitlet.

Om Hospitaller.

1. §.

Efter Reformationen i K. Gustaf I:s tid, blef Gråmunkeflostret på Riddarholmen upplåtet till ett allmänt hospital, der de fattiga och sjuka blefwo underhållna af Clara Klosters, Helgeandshuset's och de öfriga fattighusens rentor och infomster, efter den författning, som af Konungen war gillad och stadfästad under Borgmästare och Råds styrelse och besättning (Kongl. Br., Örebro, 1533). År 1533 utfärdades af Magistraten reglor för föreståndarne och fribröderna, hwilka reglor kallades Danwicks Skrå och blefwo stadfästade i Apr. 1626. § 43 §. deraf förordnades, att en läkare skulle hållas för hospitalet: en synnerlig omwårdnad i en tid, då så få läkare i Sverige funnos, som af historien bekant är (N. S. Hagströms Inträd. Tal i Wetensk. Akadem. 1788, 8:o, p. 3).

Att en sådan inrättning inne i staden, der en myckenhet fattigt och sjukt folk sammanlades, förorsakat flera olägenheter, kan nogamt inhemtas af K. Gustaf I:s Bref, gifwet Westersås den 21 Febr. 1551 *) , till Axel Nilsson och Erik Håkansson, om Spretals byggnaden wid Danwiken, som borde strax företagas, eftersom hospitalet på Gråmunkeholm förorsakade mycken olägenhet. Han försträckte dertill 400 mark brtuger, och skulle timmer jemte andra nödbrister samma vinter anskaffas. Sjukan för de sjuka skulle ligga wid watten, wara wäl stor, hög och försedd med många fenster, att den elaka lukten hos dem måtte derigenom utdragas. Ytterligare ålades Magistraten, uti ordningen för Stockholms stads byggnad, af den 6 Maj 1557, att låta tillreda hus wid Danwiken för de fattiga, och att dermed påskynda.

*) Finnes ibland bilagorna till K. K. Gr. Wjelkes Tal i Wetensk. Akadem. 1776, No 34.

Detta hospital är beläget på Stockholms södra förstads (Södermalms) östra sida, strax utom Danwicks tullen, i en dal, som går från sydväst till nordost inellan 2:ne bergshöjder i norr och söder. På västra sidan ligger Hammarbyssjön, som genom en liten bäck, hvilken flyter midt i genom Danwiken under köfen och kyrkan, utfaller i Saltisjön, som på östra sidan gränsar intill husen (Hagström l. c.).

På de särskilda egendomar och rentor, som från äldsta tider lades under det allmänna hospitalet i Grämunge-kloster och förut hade tillhört St. Clara kloster, Helgeandshuset, St. Jörans Hospital, Sjalagården och Söndags- samt Fredags- Almosehusen — torde ingen tillförlitlig och fullständig förteckning eller beskrifning nu mer kunna företas.

I en gammal rantebok uti Kongl. Kammar-Archivet, innehållande hus- och tomtörelängd i Stockholm m. m., finnes en förteckning på årliga rentan af 3:ne Rättareddmen, som lydde till Spetalet i Stockholm 1549; och war Ottersta Rättareddöme i Solna härad det första, hwarest, i Solna, Spånga, Lofs och Bromma socknar, åtskilliga hemman uppräknas, med deras afradspenningar, persedlar och dagswerken; i andra, eller Bellista Rättareddöme i Sollentuna härad, uppräknas 11 hemman; i tredje, eller Hallinge Rättareddöme i Swartsösa härad, upptagas åtskilliga hemman i Slems (Salem's), Telle, Örbdinge, Botkyrka, Brännkyrka och Wermdö socknar: belöyande sig samteliga hemmanens afgifter och spildigheter, i förenämnda 3:ne Rättareddmen, såsom följer: penningar, 138 mark $7\frac{1}{2}$ bre; afradsforn, 10 läster 8 pund 2 span; smör, 6 liöp.; flåsk, 5 liöp.; sår, 13 st.; höns, 108 st.; ägg, 608 st.; wed, 144 samnar; dagswerken 236 *). Af gåfwor och förlåningar, som sedermera blefwo Danwicks krono hospital, tid efter annan, tillagda, finnes i Kongl. Br. den 24 Juli 1557, att hospitalet förunnades, på behaglig tid, nyttja, bruka och behålla, sig till en ladugård och andra nödtorfter, efterskrifna gods och gårdar, näml. Hammarby, Zerla, Sicka, Skuru och Dufwenås, liggande utanföre Stockholm i Sotholms härad.

År 1629, den 12 Jan., donerades kronans gods och gårdar på Sicka-by åt Gen. Lieutenanten Ant. Monier, hvilka Drottning Christina skall återkallat 1636 och till Danwicks hospital återskänkt, efter Moniers otrogna förhållande och

*) Detta war endast den wisa årliga fördebokrentan. Den wisa eller hemmantalsrentan, åtskilde icke då fördebokrentan, utan uppkom först under K. Gust. Adolfs och Drott. Christinas regeringstider. Författarens anmärkning.

bſwerkljöpande till fienden i Tyska friget. Denna ſednare donation till hospitalet confirmerades ſedermera 1653 och 1660.

Hospitalet egde Helgeands-ången, ſom ock kallades Eleppar Dlofs ång, förmodligen fordom en donation till Helgeandshuset, hwarom förut blifwit förmåldt; men, då den blef nyttjad under Slotts-ladugården, fick Danwifs hospital i ſtället annat underſtöd (K. Johan III:s Br. 1579).

Detta hospital i öfrigt tillhörande egendomar woro i öfrjan förnämliga och betydliga; men de undergingo ſedan många förändringar, icke till hospitalets fromma; hwilket nogſamt kan inſeentas af Kongl. Br. till KammarCollegium, af den 18 Juni 1626, hwari, ſedan några gods och gårdar blifwit tagna ifrån Hospitalet, Collegium anbefalldes, att, af kronans gods och renta, inrymma ſtaden ſå mycket igen, ſom bortmiſt war; till ſölje hwaraf Collegium, i wederlagsbrefwet den 27 Sept. 1627, till de fattigas förſtåndare upplåt 23 kronohemman med deras rentor, ſom tillſammans i penningar utgjorde 776 daler, 15 öre, $7\frac{1}{2}$ penningar ſunt.

År 1687, den 2 Nov., befallde wäl K. Carl den XI, att en ransafning ſkulle företagas, om byten, ſom ſtett till hospitalets förſång; men den ſkall dock ej kommit till någon verkſtällighet. I ſtadsråttelsen den 1 Sept. 1682, å öfwannämnde wederlagsbrefwet, tillades, att Långlunda i Långhundra härads och Öſtuna ſocken, ſkulle wara och förblifwa ett Danwifs hemman; om hvars inrymmande KammarCollegii bref till Landsböfdingen Fab. Wrede afgid den 18 Decem-ber 1683.

Hospitalet hade en fordran i Köphändels-Compagniet af 21,439 dal. 14 öre, 9 penningar, ſom Kongl. Maj:t lät på ſig transporterera, om betalningen hwarför KammarCollegii förſäkran utfärdades den 8 Mars 1628. Deraf erhööll hospitalet 3268 dal. 24 öre 2 penningar ſunt. den 11 Juli 1631.

Swerſtåthållaren Baron Rosenhane nämner, i ſin ämbetsrelation 1663, att i Danwifs hospital erhööll 74 gamla män, 158 gamla qwinnor och 7 fåniga mennifker ſitt lifs uppehälle; och hade hospitalet en temmeligt god inkomſt, ſom beſtod i deſ egna ladugårdar, Duſwendås och Hammarby, ſamt i rentan af 113 bondegårdar, ſom dock woro ſwaga och ſin ſtatt dåligt utgjorde.

Öbland Hospitalets inkomſter, upptager Valmfötd, i ſina ſamlingar, Bjursnås ſtrömmingsfiſke, förſlagswis till 51 tunnor ſtrömming eller i penningar 153 dal. ſunt.

De fattigas eller hospitalets landtbönder hafwa, ifrån äldre tider, njutit wisa förmåner. K. Gustaf Adolphi's öppna Br., den 28 Jan. 1614, innehåller, att ingen måtte, med gårdar, gästningar eller skjutständer, bewåra Danwicks Hospitals bönder, mera än andra frälsebönder, eller att lå under sig de fattigas hemman, som de säga wara öde, och deraf uppbåra både gråsgäld och annat. I Kongl. Br., den 19 Maj 1618, befriades de från förstor och annan tunga hospitalet, med förstor och dagswerken, widmagthålla; Swo-landes de, såsom andra skattebönder, stådså sina hemman. Drottning Christina stadsåstade, den 25 Sept. 1646, deras förlånta frälse-friheter, och, den 25 Apr. 1647, de friheter, deras hemman, i K. Gustaf Adolphi's tid, 1614 och 1618, blifwit tillaggd; hwarå en ytterligare stadsåstelse följde den 2 Nov. 1687.

Danwicks afreds spannmål ifrån Sicla befriades från tull's erläggande 1730, och Danwicks Hospitals hemman från frälse-contribution, den 20 Apr. 1744 *).

Om de inkomster, hospitalet nu mera innehafwer, kan man Åberopa Politie-Collegii berättelse till Swoer-Stråthållaren Baron Lantingshausen, år 1761, som innehåller, att hospitalet då innehade 100½ hemman och 28 särskilda lågenheter, hwarunder räknas en säg och 4 mjölowarnar, utom swarnen wid Danwiken, alltsammans med frälsehemmans fri- och råstigheter; bestigande sig de ståndiga rentorna, som, sedan afkortningarne blifwit afdragna enligt hospitalets jordebok, årligen borde utgå till 988 tunnor 26 kpr. spannmål, 8 tunnor mjöl, 1 tunna hafra och, i penningar och persedlar, uträknade efter 1735 års ståndiga markgång, till 2886 dal. 26 bre 10 penningar smt., men utgå, i anseende till hemmanens slåta beskaffenhet, sällan till högre, än 800, högst 900 tunnor spannmål och 1900 à 2000 dal. smt. i penningar; hwarjemte af Danwicks ladugårdar, Hammarby och Sicla, såsom arrende, årligen betalades 50 tunnor spannmål, 25 Låp. smör, 5 tunnor söt och 40 tunnor sur mjölk samt 1 Låp. 2 marker ull; åfwenfom, sedan hösttiden 1758, genom bortarrenderande af en ny upptagen plats å hospitalets egor,

*) Tullafgiften för hospitals-spannmålen försvinner nu mera af sig iesel, sedan landtullen upphört (Kongl. Rungbr. den 30 Nov. 1810. § 1); och hwar angår frälse-contributionen, som ej är annat, än en särskild rättighets-bewillnings-gift af frälsehemman och lågenheter, så är hospitalet derifrån ytterligare friskalladt, genom Kongl. Br. till directionen öfwer Danwicks hospital den 1 Maj 1816.

inkomsten deraf skas, de 5 första åren 100 dal., de 5 andra åren 200 dal. årligen, de 3;ne följande 5 åren 300 dal. årligen och de sista 5 åren 500 dal årligen, allt fnt., samt, för en likaledes bortarrenderad plats till iverhemtning, på Hammarby utmark, 100 dal. fnt. årligen.

De öfriga hospitalets inkomster bestå af följande:

1) Förlånt kronotonde spannmål utur Stockholms Lån samt 3;ne socknar i Upsala län, utgörande merändels 220 à 240 tunnor.

2) 3 stället för tullkapparne af watten- och wäderqvarnarne wid Danwiken, som, efter ett uttaget medium för flera år, till Nov. 1758, utgjort 71 tunnor hwete, 100 tunnor råg och malt, betalades i årligt arrende 6740 dal. fnt.

3) De, enligt 1739 års sjö tullstaxor wid tolagen inflytande armpenningar, till 4 bre för hvarje hundrade dal. af inflytande och 2 bre för hvarje etthundrade dal. af utgående warors wårde; hwilka tillförene fligit till nog ansenligt årligen, men sedermera är från år astagit, genom inskränking i utländska handeln.

4) Interessen af låne-bankocapitaler, årligen, 7797 dal. 12 bre fnt., utom det, som af några speciemyntsorter betalas och, genom förwerling efter agio, ungefärligen bestiger sig till 1130 dal. fnt.

5) Hyror och tomtören 2067 dal. fnt.

6) Inkomsten af medgiftspenningar för dem, som intagas i fribröd, och af deras qwarlätenskap, som afgå, kan ej till något wist utståttas.

7) 30:de penningen af köpeskillingen för gårdar, byggda på hospitalets grund, och recognition för Danwicks hemman, som gå i för och salu, enskildt folk inellan, är owis, men utgjorde, 1754, 827 dal.; 1755, 120 dal. och, 1760, 683 dal. fnt.

8) Bänkhyror och häspenningar i Danwicks kyrka 8 à 900 dal. fnt.

9) För klokor, jord- och bårkläden, år 1759, 276 dal. fnt.

10) Spannmål, som hospitalet kan umbära, och dras, som faller wid brygderna, bestiger sig till mer och mindre, efter omständigheterna.

11) Förlåningar, som sällan wanka, och hwaraf hospitalet sig ej fått hugna, sedan framlidne General-Adjutanten Baron Gustaf Faltzburg, år 1754, testamenterade hospitalet 18,000 dal. fnt., hwilka i lånebanken, emot 4 procent, blifwit insatta. Af enskilda testamenten uppgifwer Hagström, l. e., win-

handlaren Robert, som 1676 skall gifwit 500 rd. och medailleuren Faltz 2250 rd. specie. Det bdr här, till en skäp-
 tient medborgares minne, nämnas, att ibland de 28,000 rd.,
 som aflidne Grosshandlaren Jakob v. Balthazar Knigge,
 i sitt testamente, af d. 26 Sept. 1795, disponerat till de
 fattigas behof och andra nyttiga inrättningar, efter hans ef-
 terlemnade Fru, Anna Maria Thorsöns, fränsälle, Dan-
 wiks Hospital bekommit en summa af 1500 rd.

Ett waraktigt och tackfamt minne förtjenar ock en med-
 lem af Stockholms Borgefskap, victualie-handlaren Erik
 Doman Eriksson, som afled d. 28 Mars 1825 och, bland de
 86,000 rd. banco, han uppoffrat för underhåll och utwid-
 gande af miida stiftelser samt uppfostringswerken, gifwit till
 Danwiks Hospital en summa af 10,000 rd. banco.

Med alla dessa inkomster underhålls, år 1761, Ålder-
 stigna, bräckliga, sjuka och swagsinta, som med fria husrum
 äro försedda, 195 personer, hvilka, till underhålls åtnjutans-
 de, äro fördelade i 3:ne klasser, näml. Fribröds-, Fattigbröds-
 och Curbuskost, samt undsä, efter fastställd spisordning, sin
 förplågning. Vid månstringen, i Mars månad 1826, war
 fribrödernas antal 30, fattigbrödernas 177 och dårhushjonens 84.

Fribröderna hafwa mestadelen särskilda boningsrum.
 Fattigbröderna wistas i de för dem tillredda 4 stora salar,
 som innehålla hwardera en beqwämlig rymd och 40 säng-
 ställen. Sinnesswaga hafwa afsidens rum inom nbdig stäng-
 sel samt njuta fattigbrödskost. För de flesta, som intagas
 i dårhuset, erlægges ingen medgift eller afgift, hvilka således
 beswåra Hospitalet med dryg kostnad. Medgiften, för fri- och
 fattigbröds åtnjutande i Hospitalet, skades först med 25 proc.
 i riksgäldssedlar, hwilket hwad 1772 års tariff derom stad-
 gade. Nu betalas i medgift för andra verkliga hospitals-
 hjon, som söka underhåll, till Hospitalets cassa, luti inskri-
 pningspenningar, eller så kallad medgift, 33 rd. 16 sk. banco,
 enl. Kongl. Seraph. Ordens Gillets tryckta Circ. Br. d. 26
 Apr. 1811.

Kostnaden för en fribröds-person besteg sig, efter ett
 medium af 1794 års införspriser, till 59 rd. 35 sk. 10 rst.,
 och för en fattigbröds-person till 28 rd. 5 sk. 10 rst.

Hospitalets fruktbara kapitaler bestego sig, d. 31 Dec.
 1824, till 65,295 rd. 4 sk. 7 rst. Inkomsterna åter woro
 samna år 30,060 rd. 26 sk. 1 rst., och utgjorde berörde dag
 antalet af hospitalspersoner, näml. fribröder 31, fattigbrö-
 der 204 och legohjon 15, tillsammans 250 personer.

Härwid bår tilläggas, att, af de 1796 insamlade almosor och undersködd för Stockholms stads fattiga, till en summa af 10,059 rd. 40 st., anslogs till Danwicks Hospitäl 3700 rd., med skyldighet för hospitalet, att, emot rentan af samma capital, emottaga sådana krumplingar och o-höfligen sjuka, som i Stockholm ega sitt rätta hemwist (Kongl. Br. till Svereståthåll. d. 17 Mars 1796).

Hospitalets styrelse och de fattigas wård anförtroddes, såsom berödrdt är, Magistraten, som, enligt 1533 års stadfästade reglemente, hade att, af sina medel, utse twänne försändare, som hade Gud för ögonen. Under dem skulle wara en trogen syfloman samt annan betjening. Vidare föreskrefs deri, huru räkenskaperna skulle hållas, och förvaltningen af detta werk handhafwas, huru med dem, som woro i friördd och i sjukstugan, förhållas borde. Efter besagde reglemente, förwaltades detta hospitals hushållning i flera år; men af K. Johan III:s allwarfamma Bref till Kyrkoherden Måster Dlof och Borgmästaren i Stockholm, gifwet Ståkeborg d. 29 Dec. 1572, inhemtas, att med de fattigas underhåll icke troget blifwit handladt, och att ett så ochristligt förfarande skulle strängeligen hämnas. Konungen befallde tillika, att hospitalsfogden skulle såsom ofskicklig afsättas.

K. Gustaf Adolph lät, för Wärten Galle, sin egen nådiga fullmagt utfärdas, att wara Danwicks Hospitals fogde, d. 28 Jan. 1614.

Förvaltningen hade, med tiden, fordrat en förnyad ordning och skrå för Danwicks Hospital. År 1626, i April månad, utkom äfwen en sådan författning, hwaruti Hospitalets rentor, donationer, förmåner och inkomster stadfästades; och, hwad styrelsen af detta werk beträffar, så uppdrogs densamma då åt en Borgmästare och 2:ne Rådmän, hwilka borde, såsom äfwen deri säges, hafwa Gud för ögonen och med syflomannen ärligen inför Magistraten, för Hospitalets medel och hushållning, göra behörig redo. I friördd skulle ingen intagas, med mindre han gaf så mycket, att hans intagande wore Hospitalet till nytta.

I ofwännämnde Politie-Collegii berättelse af år 1761, förmåles om förvaltningen: att förlåningar, gåfwor och testamenten, som Hospitalet erhölet, wore under Svereståthållarens, Praesidis Consistorii och Magistratens gemensamma infcende, men att dageliga hushållningen wid werket, upphandlingar och mera dylikt, samt de personers intagande, som söka Hospitalets brödd emot wederbörlig afgift, ankomme på Politie-Collegii försorg. Härwid bår tilläggas, att Kongl.

Majit, af Herrar Seraphimer Riddare, år 1773, tillförordnade en Hospitals-, Barnhus- och Lazarettsswverstyrelse, som, enligt instructionen af d. 29 Mars samma år, hade beswer detta och alla hospitaler i riket, ett allmänt swversöfscende.

Sedermera förwandlades denna direction eller swverstyrelse till ett gille, kalladt Kongl. Seraphimer Ordens Gillet, som försågs med instruction d. 28 April 1791.

Hospitalets stat, tillika med utgiften till kostunderhåll och beklädnad med mera, utgjorde, år 1824, tillsammans 26,543 rd. 4 sk. 6 rst. banco och 8 tunnor spannmål.

Hospitalet fördrade, i Drott. Ulrica Eleonoras tid, mycket nybyggnad. Den gamla träkyrkan, uppbyggd i K. Gustaf I:s tid, var lika bosällig, som husen. Den derstädes nu befintliga stenkyrkan grundlades i Maj månad 1719, blef färdig och invigdes af Doctor Nils Barchius, Michaelis dag 1725.

Danwicks och Sickså församling har, ifrån Hospitalets första inrättning, haft sin egen pastor, hwars tillsättande ankommer på Danwicks Hospitals Föreståndares utnämmande, enl. Kongl. Resolutionen d. 15 Mars 1770, som upphärfver alla förut utkomna resolutioner till hinder i utöfningen af Hospitals Föreståndarnes tillståndiga och lagliga Jus Patronatus. Den mindre kyrkoherjeningen tillkommer Politie Collegium att besätta, enl. Kongl. Brefwet af d. 31 Juli 1776.

På sidorna af kyrkan äro 4 stora salar, med 40 fångar i hwardera, för fattigbröder, hwilken byggnad, i Drottning Ulrica Eleonoras tid uppförd, kostat omkring 40,000 dal. smt. Åfwen år, 1741, för inspector, contor m. m., ett hus uppfygd, som kostat 10,000 dal. smt., men reparerades ansentligt med nya förnämliga inrättningar 1763 och 1764; som kostade 5000 dal. Ewånne magasin, awarnen och ett boningshus der bredwid äro af sten (Hage ström, l. c.).

Till nya boningsrums uppförande för de husfattiga i Stockholm, i stället för det wid Hospitalet förut wgrande gamla och bosälliga hus, som måste nedriswas, bewilljades ett lotteri, d. 14 Febr. 1740, af 200,000 dal. smt.

En tidhwarwet hedrande händelse, angående Danwicks Hospital, förtienar åfwen att här intagas. Sedan Hans Kongl. Majit, genom UnderStåthållaren Georgii, i nåder tillföts gifwa Stockholms Stads Borgerskaps 50 Äldsta tillfämma, att Kongl. Majit med nådigt wölsbehag skulle

anse, att den illumination och andra fröjdebetygelser, dem Borgerskapet varit sinnadt anställa, wid tillfälle af f. d. Kronprinsen Gustafs fbdelse, d. 9 Nov. 1799, måtte, såsom med dagen förbigående, heldre förvandlas i ett waraktigt undersidd för någon gagnande inrättning; så fastade Borgerskapet's äldsta sin uppmärksamhet på hospitalsinrättningen wid Danwiken, såsom en stiftelse, hwilken den store Konung Gustaf I, det kongl. husets stamfader, grundlaggt. Borgerskapet's äldsta hafwa dertill till detta hospital och egentligen den del deraf, som besörjer fattiga sjukligas wård och underhåll, anslagit samt till stadens magistrat aflemnat ett, för ewerldiga tider, stående capital af 8333 rd. 16 ff., att upptagas, såsom af dem gifwet, till betygande af deras underdåniga glädje wid Kronprinsens fbdelse (N:r. Tidn. d. 20 Nov. 1799, N:o 137).

Åf ett, d. 26 Juli 1800 hållet, protocoll wid Danwicks Hospital inhemtas, att, wid då förrättad inbstring af hospitals-personerna, tillika förordnades, det en stor swannmåls-wind skulle repareras och till Hospitalets förmån uthyras; och, hwad widkom Hospitalets qwarn, så resolverades, att arrendet deraf, som, med d. 1 Maj 1801, löpp till ända, skulle, genom allmän aucion, till den mestbjudande upplåtas.

2. §.

Angående Konungens Hospital må anföras, att, då Stockholms Stad och Borgerskap, till ådagaläggande af sitt deltagande i rikets allmänna glädje wid f. d. Konung Gustaf Adolphi's tillträde till regeringen, förnummit, huru som Kongl. Maj:t med nådigt wälbehag skulle anse, om de dertill tilltänkt anstalter inställdes, och någon stiftning, i godt och christeligt ändamål, heldre påtänktes; så kom Magistraten med Borgerskapet derom öfwerens, att sammansjuta en betydlig summa till en hospitalsinrättning. Dagen efter Konungens anträde till regeringen, d. 2 Nov. 1796, utfastade Borgerskapet, i förenämnde ändamål, 10,000, och Magistraten 1500 rd.

För att öfka fonden till detta så kallade Konungens Hospital, blefwo ytterligare sammansfotter dertill gjorda af alla slater, collegier och verk.

Ridderskapet och Adeln öppnade på Ridderhuset en subscriptionslista, till frivilliga gåfwors insamlande. Pommeriska Ridderskapet's Deputerade, Kammarherren Baron Schultz von Ascheraden, hade, å bemålte Ridderškaps wägnar, förårat dertill en summa af 1000 rd. sp., som, i riksgäldsbod-

lar, genom *Swersten von Swartz*, till *Riddarhus-Directionen* öfwerlemnades. I öfrigt besleg sig insamlingen af frivilliga gåfvor till 4904 rd. 40 st., hwartill kom *Großhandlaren Knipers* enkas, *Fru Carin Wihfs* testamente, af d. 16 Dec. 1796, hwari till *Hospitalet* anslogos 4000 rd. specie, till en ständig fond, som skulle aflemnas, när inrättningen blifwit ifråndsatt.

Andamålet med detta hospital war i synnerhet att hjälpa och understödja sådana krigsmän af *Stockholms stads garnison*, hwilka troget och wäl tjent, men blifwit förlamade och orklösa, samt andra, genom olyckshändelser; ofärdiga eller i elände råkade manspersoner, som, i de förut inrättade hospitaler och fattighus, ej kunde intagas.

Till denna wackra inrättnings ytterligare förkofran, och på det någon tillgång äfwen måtte blifwa till underhåll för förtjenta och förlamade krigsmän utom *Stockholms garnison*, behagade *Kongl. Maj:t.* af egna medel, i nåder tillägga 5000 rd. till den insamlade fonden, hwilken samedelst utgjorde ett capital af 26,404 rd. 40 st.

Konungen förordnade, d. 1 Nov. 1797, en särskild direction till detta werks styrelse. Derefter lät *Konungen*, d. 6 Mars 1798, utfärda sitt nädiga reglemente för styrelsen och förvaltningen af detta hospital, hwari directionen således besörja och tillse, att penningarne säkert warda förrentade; att till underhåll antaga dem, som dertill förnämligast wore berättigade; att tillfötten till hospitalsfonden, efter gifvarnes förordnanden, till underhåll utdela; att, som fonden ej medgäfwes något hus eller egendoms inköp, till de nödlidandes härbergerande, directionen skulle stadna wid årliga pensioners utdelande, som i 3:ne klasser borde inrättas: ankommande pensionaireernas antal på tillgångarne och fondens affästning; hwarjemte stadgades, huru ansöknigar om underhåll borde annåtas samt med bewis wara försedda, och huru underhållsbref borde utfärdas, m. m., angående fondens befriande från all afgift och bewillning för ewerbeliga tider; om directionens årliga sammankomster; om ledamöters utnämnannde i de afgångnas ställen; om redogörelsen endast inför *Kongl. Maj:t.*, samt om directionens wärdighet lika med ledamöterna i allmänna *Magasins-Directionen*, jemte flera af *Kongl. Maj:t* tillförordnade directioner.

Till denna sålunda stadgade hospitals-inrättning skänkte *Großhandlaren* i *Stockholm*, *Georg Fred. Diebriehsen*, d. 31 Dec. 1798, i säker mans revers 5000 rd. banco,

med lypande 6 proc. renta, i samma mynt som capitalet, hwarfwär Directionen offentligent betygade sin tacksamhet *).

Följande gåfwor äro sedermera i tidningarne kungjorda: Under motto: af glädje öfwer en gynnande wäderlek, har Konungens Hospital erhållit en gåfwa af 100 rd. riksgälds sedlar. Stockholm, d. 15 Apr. 1799.

Såsom ett offer för rättwisans seger öfwer wäldet, äro 200 rd. i riksgälds-sedlar insända till Directionen öfwer Konungens Hospital, d. 10 Maj 1799.

Konungens Hospital har erhållit en gåfwa af 100 rd. i riksgälds-sedlar, under motto: från en gammal soldat, J. G.

Defutom har Hospitals-sonden sedermera ansefligen blifwit ökad af flera tillkomna gåfwor, som widblifstigheten förbjuder att här införa.

I Directionens, genom trycket, utgifna underdåniga berättelse, af d. 1 Aug. 1818, huru inrättningen blifwit förwaltad 1817, upptages Hospitalets behållning wid 1818 års början, näml. till undersködd åt gamla behöfwande frigs-män och andra fattiga inom Stockholms stad, med 53,849 rd. 14 ff. 3 rst., och till undersködd åt förtienta afledade frigs-män i landsorterna, med 27,457 rd. 18 ff. 7 rst., som gör, sammanlagdt, 81,306 rd. 32 ff 10 rst. banco.

Antalet af inrättningens pensionärer war, wid nys-nämnda års början, 286, näml. af Stockholms stads fattiga 198, samt 88 afledade frigs-män i landsorterna. Af dessa åtnjuta 4 personer 32 rd., 27 dito 24 rd., 175 dito 16 rd. och 80 dito 8 rd. banco i årligt underhåll.

3. §.

Timmermans-Ordens Hospital inrättades d. 1 Nov. 1796, för att rådda ifrån elände några i sålt särade frigs-män och andra, i spennerhet wid byggnader, skadade menniskor; och antogs samma år 4 bleferade soldater, samt följande året äfwen 4 pensionärer.

År 1798 blades åter detta antal, som war utfatt till 16, wid hwilken nummer det sedan framgent skulle komma att bibehållas.

Hospitalet består af ett stort samt 2:ne mindre hus å Erikssbergs egendom på Ladugårdslandet, som tillhörer denna Orden. I det stora äro 2:ne rum för 4 pensionärer i hwardera samt ett kök till gemensamt nyttjande. I hwar-

*) Jur. Tidn., d. 1 Mars 1799, No: 26.

dera af de bägge mindre husen är ett rum för 4 fattiga samt ett kök. Hospitals-hjonens villkor och förmåner bestå deri, att de till sina dödsdagar ätnjuta fria husrum, säng och sängkläder, ljus, ved, så väl till boningsrummen, som köken, fria medicamenter och stötsel wid påkommande sjukdomar, ett par skor, ett par strumpor samt en fjortio årligen, jemte 1 riksdaler i månaden. Detta penningeunderhåll kommer främdeles att ökas minst med 50 proc.

Desutom blifwer, wid timande dödsfall, den afgående, genom Directionens försorg, på Hospitalets bekostnad, ansändigt begrafwen. Den afgåendes lilla quarlätenskap tillställles alltid des arfwingar.

Förvaltningen wid detta hospital handhafwes af en Ordförande och 6 Directeurer, hvilka af samhället wäljas och ombytas hwart tredje år. Wid denna inrättning finnas inga uppfinnings- eller spösmån, som njuta arwoden. Wid hwarje Hospitalthus är en systerka antagen, som begagnar fria husrum och får 6 rd. årligen.

Inrättningens bestånd är grundad på en försigtig, oegennyttig och klok hushållning med de medel, som i denna Ordens cassa inslyta, samt afwen på de frivilliga gåfwor, som Ordens Ledamöter, för detta barmhärtighetswerk, af barmhet och medlidande, alltid hafwa ofsparda.

Till hjelp och understöd för denna christliga inrättning, har Kongl. Maj:t 1798 i nåder bewilljat en collect i Stockholms stads kyrkor, hwilken upptages d. 1 Nov., eller Allhelgonadag *).

Stam-Coldin i Sverige har sina sammankomster i Stockholm. Denna Ordens ändamål är ock att bispringa fattiga sömän med hjelp och understöd. Flere hinder hafwa wälsat en saknad werkställighet deraf till år 1800, då först fond till detta behof hunnit samlas, hwaraf gamla och sjukliga sömän, som förete bewis om trogen tjenst och föra en fedlig wandel, njuta underhåll. Wid pensionairens afgång och pensionsbrefwets återställande, erhålles 1 rd. till begravningshjelp **).

*) Meddeladt af Sveriges Friherre H. W. Gyllengranat.

***) Likaså af Stadsmästaren F. Spennerd.

2. Capitlet.

Om Barnhus.

1. §.

Stora Barnhuset, Spinnhuset och Tuktuset hafwa, till sin första början, gemensam upprinnelse ifrån den, i December månad 1619, om slädernas styrelse, utkomna författning, som i 32 paragrafen innehåller, att i hvarje stad skulle upprättas barnhus, dit de, som gå och tugga på gatorna, kunde inhälsas och hållas från lättja och slets-wäld; hwadan sedermera, i äldre handlingar, Barn- och Tuktus hus förekomma såsom ansedda lika bestaffade *).

År 1624 d. 24 April, utkom N. Gustaf Adolphi's dyyna Bref om inrättning af ett barn- och tuktus, under Joach. Fierbrandts inseeende, i hwilket bref, bland annat, stadgades, att i detta barn- och tuktus skulle intagas fattigmans barn, 100 af man- och qwinkön, för att reda ull, wäfwa bomersin, rass, saratt, m. m.; och skulle, för barnens undervisning, Fierbrandt från Tyskland införskrifwa verkstäflare och färgare; såwensom der borde intagas skalkar, sköfor och boswar för groft arbete, såsom läderberedning, sågning, malning, stenstärning m. m., samt klostret på Nidharholmen för denna inrättning inrymmas, och 2ne rådmän derå hafwa inseeende.

Drott. Christinas Praeceptor, Johannes Matthiae, sedermera Biskop i Strängnäs, erhöll, i October månad 1633, privilegium på ett Orphanotrophium i Stockholm, hwartill skänktes en öde tomt inemot Nörstrand, imellan sjön och Borgarnes tomter, med siffewatten och alla tillhörigheter, samt rättighet att köpa tomter deromkring och å dem njuta lika frihet, som å den skänkta, för denna inrättning. Stora Barnhuset har och allt hittills förblifwit å den bemålde biskops skänkta tomt, i hwars grannskap likwäl sedermera flere tomter blifwit förwärfwade, så att Barnhuset nu innehafwer 2ne quarter wid Drottninggatan, å bägge sidor om den derifrån till sjön lörande Barnhus- och Smedgårdsgatan. Detta Barnhus räknar sin ålder egentligen från år 1637, då, genom Kongl. Regeringens försorg, det erhöll wisa inkomster, förmåner och privilegier, som Drott. Christina sedermera, d. 11 Juni 1650, stadfästade, näml.

*) Den berättelse här om, som Herr UnderStåthållaren Nibelius författat och beuget communicerat, har här blifwit följd, med några tillägg.

1) 40:de tunnans af tionde spannmålen i Uppland, Westmanland, Dalarne, Södermanland, Nerike, Bergsland, Norrland, Helsingland, Medelpad, Gestrifland, Herjedalen och Halland, samt, den 15 Febr. 1669, Konungens andel af tionde spannemålen och stadselpenningarne i Skåne. Om Bårnhusstunnans rigtiga levererande af alla kyrkohårbergen i hela riket, utan alla afförningar, hade Drottning Christina förut, den 19 April 1649, utgissvit ett allvarsamt Mandat, att, wid hårdt tilltal tillgörandes, noga efterleswa.

2) Ett tusende daler sunt. af lilla eller landttullen *).

3) Alla ämbetsmän, som arbeta wid bårnhuset, äro fria från borgerlig tunga.

4) Rättighet att hålla öppen bod.

5) Stampen i Wällinge församling.

6) Utställiga förmaner wid inköp för wantmakeriet på Bårnhuset.

7) Bårnhusgården, till längd och bredd, efter Konung Gustaf Adolfs gästbref. Flera förmaner hafwa ännu ytterligare blifwit Bårnhuset tillagda, såsom, år 1647, inköpssten af tegelbruket på Munklägret (Kungsholmen) gent emot Långholmen; 1666, den 27 Juli, stadfästelse å förra Privilegierna; 1668, den 11 Juni, att årligen få hålla en Lyckepotta; 1671, att årligen få uppåra collecter i kyrkorna; 1674 tillades Bårnhuset böndagscollecterna; 1675 likaledes weekcollecterna uti alla församlingar i staden; 1687, den 29 Juni, 1800 dal. sunt. af Accis-Kammaren; 1682, collecter wid begravingar, utom advancementspenningar för alla under staden lydande betjenter, när de med fullmagter wara da försedda; och 1695, den 20 Dec., centonalen af Magistratens och Stadens Betjentes löner.

Om Bårnhusets tillstånd, 1663, kan läsas R. Rådet och Sverre Ståthållarens Baron Schering Rosenhanes berättelse till Kongl. Maj: samma år, om hans ämbets-förvaltning, hvaraf i synnerhet är att inhämta, att då woro i Bårnhuset 738 människor, som der hade lärt sina syster och sedan kommit i tjenst hos godt folk, eller eljest öfwa sina handtwerk.

Staten för stora Bårnhuset, som nu mera kallas Allmänna Bårnhusinrättningen i Stockholm, har, från äldre tider, bestått, än af flera, än af färre personer, hvarmed den förändring sedermera blifwit gjord, att staten nu består, utom directeurer, af en inspector och ombudsman, en kamrerare och cafeur, en notarie, en kammarfriskware, en me-

* Landttullen är nu mera upphäwen, och läser denna summa utgöras af Rattsverket. Sörfattarens anmärkning.

dicus och en skolmästare; hvar förutan å berörde stat finnas uppförda en waktmästare, en hushöfding, hushållare, kokerska, pigor och strumpstickerska *). 1825 års stat bestod, i löner, af 4152 rd. 24 sk., och desutom bestego sig alla andra ordinarie och extra ordinarie sersällbara utgifter för det året till 69,463 rd. 4 sk. 4 rst., eller tillsammans 73,615 rd. 28 sk. 4 rst. bico.

År 1785 skedde, på N. Rådet och Sveriges Ståthållaren Baron Carl Sparres underdåniga föreställning, en lika betydlig som förnämlig förändring, ej mindre i styrelsen af detta verk, än i anseende till en bättre hushållning med barnens underhåll och deras uppfostran, till verkets bestånd, med mera nytta för det allmänna. Af företedda calculer inhemtades, att till hvarje barns uppfostran skulle åtgå 756 dal. knt., uträknadt efter 1783 års utgifna fond, 11,338 rd. 23 sk. 9 rst., då deremot en sådan summa förmentes till flera gagn, än det påräknade antalet, och i ett bättre ändamål, kunna användas; hvarwid anmärktes, att, när Barnhusbarnen icke lärde annat än Christendomen, sicka och någon annan obetydlig sjuk, wore de, wid den ålder, då de skulle skickas ifrån Barnhuset, nästan ostickliga till allt, utan en föregående ny uppfostran.

I anledning af hvad således, på utgifna säkra grunder, tillstyrktes, blef af Kongl. Maj:ts fastställt och, så wäl genom tryckt Kungöfvelse, som i bref och svar till Sveriges Ståthållaren, af den 4 Maj 1785, förordnadt: att så wäl det Stora, som Politie-Barnhuset, skulle, med sin betjening och stater samt särskilda fonder till barns underhåll och uppfostran, dådanefter ställas under en och samma förvaltning, och dessa särskilda inrättningar sammanslås, till indragande af en widlöftig betjening och onödiga kostnader, samt till winnande af ett redigare räkenhetsverk; att de besparingar, som genom en bättre afpassad hushållning således wunnas, borde till ett större antal barns föda och uppfostran användas, samt att barnen dådanefter skulle i synnerhet på landsbygden uppfostras och ej, såsom ditills skett, i Barnhusen, till förekommande af både fysiska och moraliska olägenheter, som erfarenheten wisat åtfölja ett sådant fostrings sätt; hwarefter de förändringar wid Stora Barnhuset skulle widtagas, som, i anseende till hushållning, marorder och andra anstalter, lämpade så wäl efter ett mindre antal, som spädare barns emottagande, kunde finnas nödwändiga och mer afpassade.

*) Kongl. Instructionen för Directionen för Sveriges Stads Allmänna Barnhus, den 22 Octob. 1800.

Barnen woro i Stora Barnhuset, den 1 Maj 1785, 270, i Politie-Barnhuset 85, tillsammans 355, hwartill kommo Husfattigcasans fosterbarn, nu klassen N:o 3, med 999, och således hela antalet 1354 barn; men genom sedermera det året tillkomna barn, förnämligast från Politie-Collegii Barnhus, hwilket år 1755 tog sin början, och hwarefter barnen, af dertill anslagna medel, å Danwiken underhålls, steg barnens antal, wid slutet af år 1785, till 1539.

Barnen hafwa sedermera varit fördelade i 3:ne klasser: den 1:sta bestående af Barnhusbarn inom hus, delade i äldre, yngre och sjuka samt språda barn; den andra klassen af Barnhusbarn utom hus, utgångna ifrån 1:sta klassen, hwilka njuta i underhåll 8 rd. om året till 12 års ålder, om de wid utgången äro under 8 år, men eljest, och om de fyllt det 8:de året, till 14 år; hwarjemte, wid afresan, barnen erhålla affkedsbeklädnad. Den 3:die klassen består af så kallade fosterbarn, som njuta månadsligt underhåll till 16 å 24 st. i månaden, hwilket underhåll bör upphöra wid siette året; så framt barnen ej äro alldeles wårnlösa, i hwilken händelse de i första klassen intagas.

År 1785 den 24 Sept., då denna inrättning nyss war kommen på bättre fot, afgif första afsändningen, från första klassen, till Helsingland, dit ännu årligen, efter skeende requisitioner, barn afsändas; dock blifwa äfwen till andra orter barn af denna klass afsända, efter blifwande fosterföräldrars åstundban, och med begärighet emottagna samt med god omwårdnad hembita.

Jfr att befrämja beting med dessa fosterföräldrar, samt finna dem beredwilliga att emottaga barnen och att framdeles, wid tilltagande ålder, upptaga dem såsom sina egna, till hjelp och biträde wid landthushållningen och återbruket, hafwa dessa barn erhållit befrielse från mantalsspenningars och öfriga kronousskylders erläggande, gossar, tilldes de uppnått 25, och flickor till 24 års ålder, dock med förbehåll, att denna frihet alldeles upphörer, när ett uttingadt Barnhusbarn, sedan det är arbetsfört, flyttat ifrån fosterföräldrarne och antagit ärtjänst hos annan person, enligt flera författningar och i synnerhet Kongl. Br. den 10 Apr. 1804.

Barnens antal war, 1797, i första klassen 140, i andra klassen 841, och i tredje klassen 1396, tillsammans 2377; och, när derifrån afdrages 1785 års behållning, så uppkommer en tillskning af 1023 barn, som nu, mera än tillföre, af barnhuset njuta underhåll.

Sweska Lif-gardesregemente hade eget Barnhus intill stu-

tet af år 1791; om inrättningen hwaraf, till äminnelse af f. d. Kronprinsens födelse, officerarnes underdåniga ansöknings anmäldes och bifölls den 11 Nov. 1778; men, genom Konungens nådiga skrifvelse, daterad Rostock den 1 Juni 1791, förordnades, att barnen wid samma barnhus skulle på Stora Barnhuset inbetingas; hwarefter, enligt öfverenskommissel bågge Barnhusdirectionerna imellan, 20 barn från Swea Lifgardet, och desutom 8 till spelet hörande gossar, ifrån 1792 års början, varit i Stora Barnhuset, emot särskild betalning, intagna och underhållna.

Barnhuset har haft sin egen kyrka och kyrkoherde. Kyrkan, som hörde under St. Clara församling ifrån år 1646 till 1691, fick då sin egen pastor; men, efter Kongl. Br. den 4 Maj 1785, indrogs hela kyrkostaten, i anseende till barnens blifvande inifrånktare antal inom hus och Adolph Fredriks kyrkas nära belägenhet; warandes kyrkoherden wid Adolph Fredriks församling ålagdt att tillse, att barnen på Stora Barnhuset, af tillsförordnade lärare, i Christendomen behörigen undervisas. Barnhuskyrkan är dock bibehållen, såsom förut, och nyttjas nu af Swea Lifgardet, som derför i årlig hyra betalar 150 rd. Den hade alltså 1785 varit tillsluten; men, sedan den fick ny inredning och blifwit med tillräckliga läktare försedd, öppnades den åter Påskdagen 1793, då Swea Lifgarde derstädes första gången höll sin Gudstjenst, som och der sedermera alla Helgedagar blifwit föråttad och börjas kl. 10 förmiddagen. Kyrko-paraderna hafwa sedan den tiden blifwit inställda.

Förut war Barnhusets enskilda hushållning och uppgiften deröfver, likmäßigt 17 §. i CommerceCollegii förra instruction af den 16 Octob. 1723 och Kongl. Br. till ÖfverStåthåll. Gr. Taube, den 12 Juli 1726, ställd under Comm. Collegium, som, efter samma paragraf, hade tillsyn öfver alla Barn- och Fattighus i riket; men sedermera blef hela inrättningen wid Barnhuset, så wäl genom Kongl. Br. den 4 Maj 1785, som 7 §. i ÖfverStåthållarens instruction den 25 Aug. 1791, ställd under hans inseende och styrelse, hwilken äfwen utväljer och utnämner personer till den direction, som merkets förvaltning närmare handhafwer.

Öfver Barnhusets egendomar äro, angående Kungsholmen, nämnda de 2:ne tegelbruk, som, åren 1647 och 1666, blefwo till Barnhuset skänkt och upplåtta, med der till hörande inhägnader, hwilka lågenheter, ehuru tegelbruket långt för detta blifwit nedlagda, likwäl ännu, den ena under namn af Nålambshof, och den andra, gent emot Rbe-

strand belågen, disponeras till Barnhusets förmån och inkomst.

Barnhuset eger och den så kallade Barnhusqvarnen, belågen öfverst i Trebackalånggatan wid Kungsbacken.

Till Barnhuset hörer jemväl en segelbudsfabrik, som skall vara det första verk i sitt slag här i riket och, tillika med Barnhuset, af K. Gustaf Adolph anlaggd, till hvars byggnad sedermera K. Carl XI påkostat 120,000 dal. sut.

Det är förut något nämnt, att Barnhusets fond blifwit ökad genom frivilliga gåfvor.

Deribland bör, såsom ett wedermåle af ädelmodig och christelig friskostighet, här icke förtigas, att en afmingswård borgare i Stockholm, Grofshandlaren Diebriehsön, den 31 Dec. 1798, stänkte till allmänna Barnhusfonden 5000 rd. specie, hwarför BarnhusDirectionen i allmänna tidningarne, å Barnhusets wagnar, aflade offentlig tackfägelse. Af denna gåfwas afkastning meddelas underhåll åt 37 barn. Waraktiga minnesmärken, som i alla tider stola vittna om denna mans prisvärda gerning *).

Uti Grofshandlaren Jakob von Balthasars och hans Fru, Anna Maria Thorsons, testamentariska disposition, den 26 Sept. 1795, har och Barnhuset blifwit tillaggd en summa af 4000 rd.

Ännu märkeligare har ej länge sedan en ledamot af Stockholms Borgefskap bidragit till denna stora barnhusinrättnings underhållande. Victualiehandlanden Erik Boman Erikson, som afled den 28 Mars 1825, har till besagde allmänna barnhusinrättning gifwit en betydlig summa af 10,000 rd. b:co, som kan anses för en sällsynt uppoffring.

Genom Kongl. Br. till SverigStåthållaren Clas Tott, den 16 Maj 1664 och 1667, förordnades, att fångelserna, som woro på Kongl. flottet i Smedjegården, skulle flyttas till Barnhuset; hwaraf således fångelser Smedjegården, af Barnhusets egendom intaget, både tillkommit och sitt namn erhållit; som, af SverigStåthållaren E. Nålamb's ämbetsberättelse till K. Carl XI, äfwen kan inhemtas.

Tuktusinrättningen, sådan den war wid Stora Barnhuset, upphörde 1692, då äfwen fastställdes, att ej mer några medel af Barnhuset finge till tuktus-fångarnes underhåll tagas. Barnhuset fick då således endast att skaffa med sitt egentliga föremål, som är fattiga barns uppfostran, och Tuktus-huset, derifrån skildt, utgjorde, liksom Smedjegården, blotta fångelserum.

*) Jurik. Tidn., 1799, N:o 12.

Frimurare-Barnhuset, Stockholms egentliga hittebarns-hus, inrättades af Frimurare-Samfundet i Stockholm, till glädje- och sågnadsbetygelse öfver den Kongl. Princeßans, Sophia Albertinas, födelse den 8 Octob. 1753.

Äminnelsen deraf är förwarad i en lycklig skåpenning, som å ena sidan föreställer Moses, fräsl af Pharaos Dotter, med öfverskrift: Servavit Regia Nata (den kongl. dottern har honom räddat).

Denna lofwärda inrättning har blifwit understödd, så wäl af Rikets Ständer, som genom aflidna EnkeDrottningen Lovisa Ulricas frikostighet, äfvensom genom flera ädelmodiga och wälsinnade medborgares betydliga gåfwor och testamenter, genom årliga collecter i kyrorna samt genom sifternes öfbrutna nit och ömtänka. En hederlig man gaf en anseelig summa, såsom fond till en läkares afböning wid detta Barnhus; hwartill i början antogs Professorn Doctor Daw. Schultz, sedermera Schulzheim *).

En ärepenning följde, 1768, öfver Grosshandlaren i Stockholm, Fredrik Otto Bohman, med inskrift: för ogemen frikostighet på wärnlösa barn, af ett tacksaamt Frimurare-barnhus (Werk, Sw. Penn. p. 363), och en annan öfver Johan Adolph Ernst, CommerceRåd, med inskrift: äminnelse af en medborgares frikostighet emot Frimurare-barnhuset i Stockholm. Grosshandlaren Jakob von Balthasar och hans fru hufwa, i sin testamentariska disposition, af den 26 Sept. 1795, tillaggt Frimurare-barnhuset 2000 rd. af de 28,000 rd., som till allmänna behof blifwit anslagna.

Därkring 1760, underhölls i detta barnhus 250 barn; och hade, ifrån inrättningens början till April månad samman 978 barn till skötsel och såda blifwit emottagna.

Frimurare-barnhuset inrättades först på Ladugårdslandet, i huset N:o 38, i hörnet af Storgatan och Skepparegatan, enligt Kungbr. af den 5 Dec. 1753. Till detta behof inköpte sedan Frimurarebröderna Gr. Wielses fornda egen dom, på Lilla Harta utmärkt under namn af den Edercreutziska, wid Malmörögsgatan, nedanför Gyllenborgska huset, der Barnhuset nu är. Af förenämnda anledning kallades det också Ladugårdslands barnhuset, i Rikets Ständers skrifwelse, af den 15 Octob. 1756, angående Förmyndarekammaren i Stockholm, af hwars öfverskottsmedel detta barnhus årligen tilldelades 300 dal. fuit.

*) Prof. Schulzheims Tal i Wetensk. Akad. 1760.

År 1783, Julafeston, kom elden der lös hos en byresman, då barnen, af Princeßans stora dmbet, blefwo öfver natten emottagna och härbergerade i hennes forre förut inföpta hus wid Rorrmalmstorg.

Styrelsen af detta verk förvaltas af en dertill utwald direction af Frimurarebröder.

Wid Barnhuset är en kamererare, utom den nöddiga betjening, som den inre hushållningen och barnawården kräfwär.

Stora Barnhuset och Frimurare-Barnhuset bö: hwar för sig, förvalta och vårda sin inrättning, allt eftersom dess förmyndighet och krafter tillåta, utan att det ena äskar något betingande underhöd af det andra, som derigenom måste förswagas (Kongl. Br. den 8 Sept. 1792).

Det har blifwit anmärkt, att detta barnhus har det gemensamt med alla barnhus, att de flesta, som der inkomma, äro af föräldrarne både smittade af venerisk sjukdom och äfwen wårdsöfsade, så att der en stor öddlighet öundwifligen måste uppkomma. Under 28 år, före 1784 och till samma års slut, hafwa omkring 400 — 420 å 450 om året, dels warit inom huset, dels i och utom staden, genom amnor och fostermödrar, wårnade, af hwilka 2297, aflidit; som per medelrum utgör 82 årligen, det will säga hwar 5:te eller 6:te. Öddsproportionen har för öfrigt merändels warit sådan, att, af dem inom huset hwar 12:te, dem i staden hwar 5:te, och på landet hwar 4:de eller 5:te barn aflidit, som lärar förhålla sig efter tillsynen. Dessa barn äro också till största delen nyfödda; en ålder, som allestädes medförer den största öddlighet (Öbhelius, l. c. p. 15).

3. §.

Om Barnhuset Pro Patria är att märka, det, redan år 1776, en början gjordes med underhålls utdelande till de fattigaste på Barnbröds huset framfödda barn, och följande året intogos de första 6 barnen till underhåll, i de rum, som dertill särskildt blifwit utsedda, med föresats, att dermed framgent årligen fortfara, så wida nödig fond dertill kunde winnas och anskaffas. Detta antal har sedermera blifwit ökad till 20 och stundom 30 barn, hwarigenom alltså grunden blifwit laggd till en barnhusinrättning, och de födda barnens bibehållande wid lif och uppfostran gifwit inrättningens första ändamål ett widsträcktare, sannt och patriotiskt wärde.

För de barn, som der framfödas och af Barnbröds hu-

fets medel underhållas, har samfundet erhållit nådig befrielse från utskylder för barnen, näml. för gossar till 25, och flickor till 24 års ålder, enligt Kongl. Resol. den 1 April 1778 och Circ. Br. den 20 Nov. 1811.

3. Capitlet.

Om Stadens Fattighus.

1. §.

Här förekommer först St. Clara församlings Fattighus-inrättning, till hvars förvaltning, då den tog sin början, directurer, på Kongl. Maj:ts befallning, den 21 April 1745, waldes, hvilka, under husbesök, insamlade frivilliga gåfwor och sammanskott.

År 1745, den 20 Dec., erhöi fattighuset Kongl. Privilegium på ett lotteri, hwaraf första dragningen skedde i Januari 1751.

1748, den 10 Dec., antogs till ledamot Kamereraren M. Hedmansson, att sköta casan och räkenskaperna.

1749, den 9 Maj, utfärdades Kongl. Maj:ts nådiga confirmation på St. Clara och Olai församlingars förening om en årlig afgifts erläggande till fattighuset, swarande dubbelt emot stadens brandwaktspenningar.

1749, den 13 Juni, köptes, till fattighus & Norrmalm, hela quarteret Sjöbrån, och sattes inom 1½ år, med tillbyggnad och förbättringar, i stånd att härbergera församlingarnes 180 fattiga personer.

1749, den 21 Dec., brandföräkrades fattighuset på 12 år till 43,750 dal. fnt.

1750, den 6 April, begynte föreståndarne, att alla bönedagar, under Gudstjensten, med fattighäswen insamla colletter för fattighuset.

1750, den 26 Juni, utkom Kongl. Maj:ts Privilegium och aflåtande af kronans hälft i dana-ars till samtliga fattighusen i Stockholm, genom Casseur Lohmans försorg.

1751, den 5 Maj, gjordes reda för fattighuset, inför bägge församlingarne i Clara kyrka.

Samma dag antogs directurer i de afgångnas ställe, hvilka, liksom de förra, under husbesök, besöjde fattighus-
uppbördern.

1751, d. 8 Juni, afbrann fattighuset, med en del af dess råfensfaper och andra handlingar m. m.

1751, d. 15 Juli, ersattes brandstoden med 26,000 dal. kpmt. af försäkringscontoret.

1752, d. 11 Juni, förordnades Doctor J. C. Hauswolff till pastor i Clara och Dlof: förändres praesidium i directionen.

1752, d. 24 Oct., antogs en caseur, att indrifwa restantierna och uppbåra fattighusaafgiften.

1753, reparerades, efter branden, det qvarstående stenhuset, m. m.

1754, i Mars, börjades den nya stenbyggnaden på fattighuset, genom de af församlingen dertill utnämnda deputerades försorg.

1754, d. 30 April, benådades caseuren med Kongl. Maj:ts protectorial.

1755, blef ofwannämnde stenbyggnad alldeles fullbordad.

Detta år den chronologiska beskrifning om fattighuset, som läses på en stor målad tafsla i directionens samlingsrum på fattighuset.

Bryggaren Swen Swenson Noos' enka, Elisabeth Noosina Hjör, testamenterade, 1753, större delen af sin egendom till Clara kyrka och fattighus. Efter hennes död, 1756, inslöts i ett för allt en summa af 7½,000 dal. kpmt., hwaraf hälften tillkom Clara och Dlof församlingars fattighus (Se frammanföre om Clara kyrka).

Directionen, wid St. Clara och Dlof, eller nu mera Adolph Fredriks, församlingars fattighus, sökte i underdanighet att, som fattighusinrättningen derstädes kommit i det wälsstånd, att den kunde medgifwa någon lindring i den dubbla brandwaksafgiftens utgörande, densamma alltså måtte förminskas till ½, hwartill Kongl. Maj:tt i nåder samtyckte, d. 21 Maj 1776, och hwilken nebsatta afgift till endast en fjerdedel skulle församlingarna till godo beräknas för år 1777 och de påföljande åren (Swerstättsh. Amb. Rungör. d. 26 Juni 1776).

Det för detta fattighus föreslagna reglemente stadfästades med några nödiga ändringar, d. 31 Juli 1783.

Efter träffad förening församlingarna imellan, inrättades Adolph Fredriks församling sitt eget fattighus 1793.

2. §.

Dernäst förekommer Adolph Fredriks församlings fattighus. Sedan St. Dlofs, sedermera Adolph Fredriks församling kallad, blifwit från St. Clara skild, men bägge församlingarne dock en längre tid haft ett gemensamt fattighus, ingingo de omfider, 1793, en förening derom, att hvarje församling, i särskilda inrättningar, skulle underhålla och vårda sina fattiga, och denna förening fastställdes af Kongl. Maj:t d. 23 Juni 1793.

Kyrkorådet i Adolph Fredriks församling infom kort derefter med förslag till reglemente för samma församlings blifwande enskilda fattighus, hwilket, pröfwadt och gilladt, blef af Kongl. Maj:t stadfästadt, d. 17 Sept. 1795.

De fattigas antal utsattes då till 70, som kunde ökas, i händelse af fondens tillwert, efter directionens godtfinnande. På det staden ej måtte beswäras med tiggande af de i fattighuset intagna personer, böra de beständigt bära det märke, de wid intagandet erhålla. Månadliga underhållet utdelas, ifrån 16, 24, 32 till 40 ff., efter hvars och ens ålder och omständigheter, som på directionens pröfning ankommer.

En marketentersta skulle antagas och å fattighuset inrymmas.

Fattighusets inkomster äro följande: 1) Fattighusaafgiften, fastställd d. 9 Maj 1749. 2) Swad i fattighusworna insamlas. 3) Klokkareuppbördnen wid bröllopp, barndop och andra tillfällen. 4) Collectmedel. 5) Hus- och bodhyror. 6) Testamenten och fördringar. 7) Interesse medel på utestående lån. 8) Fattigbbsfemedel, och 9) Auktions- och arfsmedel för tillfällen qwarlätenskap, efter dem, som å fattighuset dd. Fattighusets utgifter blifwa: 1) det månadliga underhållet till de fattiga. 2) Likkistor. 3) Betalning åt bårare. 4) Gräfsbypning. 5) Smöfsmåder och reparationer å huset. 6) Medicamentspenningar, samt 7) andra nödiga utgifter till fattighusets bästa.

Utom husmodern, lönar fattighuset en medicus, en famererare, en uppbördsmän och en waktmästare, hwilkas gðromål förefriswas i reglementet (tryckt, 1795, 4:o).

De fattigas underhåll, aflöningar och flera utgifter bestego sig, år 1797, till 857 rd. 41 ff. 4 rst.

3. §.

Swad Jakobs och Johannis församlings fattighus

angår, så blef, sedan Brand- och Politi-Commissionen, 1737, infordrat uppgift å antalet af Stockholms stads fattiga samt gjort delning församlingarna imellan, Jakobs och Johannis församling ålagdt, att draga omsörg för 138 fattigas föda, härbergerande och wårdsnad. Till fattighus byggande och inrättande i församlingen, hade då warande kyrkoherde, Doctor L. Arnell, all omtänka och nit öspardt. Med ett låntaget capital utan renta, af 21,000 dal. kpmt., inköpte han, 1737, en gård wid Johannis födra kyrkomur, af spanne-måtsmätaren Åberg, för 2600 dal. kpmt., der ett stenhus anlades, till hwars fullbordande han, wid 1741 års riksdag, utwekade sig Secreta Utskottets tillstånd, att få inlösa krono-liquidationer af 2:dra klassen, till en summa af 40,000 dal. kpmt., för hwilka han af Rikets Ständers contor skulle undfå 95 procent, emot det att andra allenast finge 75 procent. Härigenom insamlades efter hand, utan församlingens ringaste besvär, en summa af 45,000 dal. kpmt., hwilken till fattighusbyggnaden användes, under Doctor Arnells egen uppgift; men, huru angelägen han än war, att innan sin död få se detta hus fullbordadt, afled han dock dess förman, 1742, då blott några rum wro inredda i westra flygeln. Den norra delen af huset stod ännu utan golf, dörrar och fenster. Byggnaden afstodnade alltså intill år 1746, då Doctor Olof Åörning åtog sig en närmare wård om dess fullbordande. Medelst stambok insamlades en så betydlig summa, genom tillförordnade directurer, i synnerhet kyrkowården And. Lohmans nit, att fattighuset, i Det. 1746, kunde intaga större delen af de församlingen tillslagna fattiga. För att öka fonden till de fattigas underhåll, gaf nyssnämnde Lohman, på en gång, 3000 dal. kpmt. dertill och åtog sig tillika, de första åren, att underhålla några fattiga; hwilket wadra exempel följdes af flera i församlingen. Till denna fond anslogos kyrkoherde inkomsterna, under ledigheten efter Super-Intendenten Åörning.

Med de inrättade stamböckerna fortsattes, och, efter Tollstadii tillträde till kyrkoherde beställningen, förnådde han församlingen, att enhälligt åtaga sig en wiss årlig afgift till de fattigas underhåll, dubbelt beräknad emot brandswåtspenningarne.

Denna öfwerenskommelse stadfästades af Kongl. Maj:t på församlingens begäran, d. 17 Januari 1749. Sedan inrättningen således wunnit en säker och pålitlig inkomst, inreddes den ännu ofullkomnade delen af fattighuset, och innan slutet af 1750 intogs deruti fulla antalet af de försam-

lingen tilldelade 138 fattiga, som der njuta, jemte husrum och värma, till underhåll, från 9 till 15 dal. kpmt., samt fri skötsel och läkemedel, då de sjukna.

Styrelsen och uppsigten wid denna inrättning är uppdragen åt kyrkoherden, jemte 10 bosasta ledamöter i församlingen, hvilka, både för medlen och hushållningen, äro gemensamt ansvariga inför kyrko-rådet, som, å församlingens vägnar, förbehållit sig öfwerinsendet derwid.

Till befordrande af ordning och stic inom fattighuset, är en inspector antagen, som, för sin tillsyn inom fattighuset, jemte det han, wid directionens sammanträde, förer protocollet, njuter en wis årlig lön och fria husrum.

Å gäfwor och testamenten har fattighuset, 1755, erhållit, efter Hans Excellence Grefwe Herman Cedercreutz, 3000 dal. kpmt.; efter waktmästaren Korssörbms testamente, 1757, något öfwer 6000 dal. kpmt. År 1759 testamenterade mjölnareäldermannen Budde till fattighuset sin qwarn och fasta egendom, som förkålades till BancoCommisarien Egersörbm för 12,000 dal. kpmt. År 1763, bekom fattighuset, efter glasmästarenfkan Hjelt, 4000 dal. kpmt.; år 1768, efter snörmakare-äldermannen och fattighusdirecteuren Ekman, 3000 dal. kpmt.; år 1769, efter Fru Martinell en fjerdedel af dess qwarlätenskap med 11,500 dal. kpmt., och, efter Fru Gidstelberg, en lånebancosedel på 200 specie ducater.

Ett capital, som swarar emot 400 plåtars årligt intresse, ansågs fordras till de fattigas underhåll, inän den årliga fattighus-afgiften, som församlingen 1748 sig åtog, kunde alldeles umbäras (Se Jakobs Minne).

Utgifterna de sednare åren, wid Jakobs och Johannis fattighus, skola stigit öfwer 2000 rd., hwarwid i synnerhet förtjenar anmärkas, att, utom flera förbättringar och widtagna anstalter, till de fattigas förmån och beqwämlighet, detta fattighus underhåller 150 personer eller 12 utöfwer det antal, som blifwit församlingen ålagdt att emottaga och vårda.

Jakobs och Johannis församling hade länge varit omtänkt, att bereda de fattiga och nödlidande sådana tillgångar och uppmuntringar, att de, med sina händers arbete, själwa kunde förtjena sig det nödwändigaste af lifwets bergning; och, sedan Kongl. Majt, genom nådig skrifwelse till Öfwerståthållaren af d. 17 Mars 1796, behagat uppmuntra församlingarna till slika anstalters widtagande, gic Jakobs och Johannis församling genast i förfatning om en särskild wård för de fattiga, utom fattighuset; hwilken särskilda fat-

figwård sex af församlingens ledamöter, med kyrkoherden och en af comministrarne, ärligen i så måtto besörja, att de, efter inhemtad nödig kunskap om de fattigas tillstånd, wid besök i deras hemwist, med möjligaste bästa urspikning, utskifta de almofor, som, till de behöfwandes understöd, inom församlingen kunna vara att använda.

Denna berömliga inrättning af en särskild fattigwård, utdelar åfwen särskilda almofor och skänker till församlingens egna fattiga wid arbetshuset, som, med sin arbetsflit och omtänka, icke förmå förwärfwa sig så mycket, som till deras nödorstiga behof erfordras, och till hwilken utgift af fattighuset tillgång gifwes, dels genom det capital, stort 2500 rd., som en wälgörande församlingens ledamot på renta nedfatt, dels ock genom andra gåfwor, som till samma ändamål blifwa lemnade. På underdånig annuåtan derom, fastställdes Kongl. Maj:t, så wäl arbetshusinrättningen i Jakobs och Johannis församling, som den inrättade särskilda fattigwården, d. 8 Nov. 1797.

Fattigwården har, om sin förvaltning, d. 9 Maj 1798, utgifwit en berättelse, hwaraf inhemtas, att inslutna medel, från April 1796 till April 1797, besligit sig till 1999 rd. 32 ff. 24 rf., och utgifterna för samma tid till 783 rd. 13 ff. En kort berättelse om denna fattigwård är allmänheten ytterligare meddelad under d. 30 Apr. 1799.

En närmare tillförlitlig beskrifning, om Jakobs och Johannis församlings fattigwård, förenad med arbetshusinrättningen, är uppsatt af samma församlings högförtienta herde, Kongl. Hofpredicanten Doctor Murray, som så berömligt och nitiskt densamma befrämjat, och finnes bland bilagorna till Profesor von Schulsenheims förut åberopade tal. De fattiga sinna, i denna församlings wårdsnad, en hederligare utwäg, att genom arbete bidra till sitt uppehälle, och att heldre taga sina belöningar af sin flit, än almofor af en misbrutad ömhet och menniskokärlek. Den wälsinnande allmänheten torde önska, att besagde fattigwård måtte blifwa en föresyn wid de öfriga församlingarne i hufwudsstaden.

4. §.

Beträffande sedan Maria Magdalena fattighus, så skulle Maria Magdalena församling mottaga och underhålla 108 fattiga, hwilket ock 1744 tog sin början, sedan församlingen, med utmärkt ömhet, genom friförliga sammanskott

och widtagna anstalter, sökt befrämja denna christeliga inrättning.

Fattighuset, beläget wid Hornsgatan och westra hörnet af Maria kyrkogård, har genom särskilda testamenten och frifkostiga gåfwor blifwit understöddt. Rådman M. Sweders disposition, 1774, om rentans utdelande af ett nedfatt capital, stort 1042 rd. 10 ff. 8 rst., ibland fattigt fabriksfolk under Hallrätten, är wäl icke fattighuset egentligen till förmån eller inkomst, men dock till sitt ändamål en wacker gerning.

De af Rållarmästaren W. H. Fuhrman, d 5 Juli 1774, aflemnade 216 rd. 32 ff. gifwa 5 procentens renta, som, efter förordnande, utdelas till fattighushjonen hwarje midsommarsafton.

Rentan af 83 rd. 16 ff. användes, efter en ofånd gifwares disposition, till inköp af boken, kallad Arndts Paradis-Lustgård, hwart 15:de år, för de fattigas och scholans räkning.

Af Grosshandlaren Z. H. Götsches gåfwa, d. 22 Oct. 1781, stor 1000 rd., är rentan anordnad att användas på f. d. R. Gustaf Adolfs födelsedag d. 1 Nov. till fattighushjonens förplågning, samt fattighusets illumination hwarje år.

Efter segelsömmaren Godu's enkas disposition, af d. 1 Nov. 1791, användes 5 procentens renta, af 1666 rd. 32 ff., till 5 enkor eller äldersigna ogifta fruntimmer.

Älsidne Apothekaren Wirwachs' enka förordnade, d. 12 Apr. 1788, rentan, 5 procent af 5555 rd. 26 ff. 8 rst., till delning inellan elswa ofrälsemåns enkor.

Grosshandlaren Diedrichson gaf, d. 31 Dec. 1798, ett capital af 10,000 rd. bico, hwaraf rentan, 6 procent i bankcompt, användes till pådkning för fattighjonen, sålunda, att 48 få 16 ff., och 70 få 12 ff. i weckan *).

Härförut kan ytterligare tilläggas, att de fattigas antal blifwit ökad till 118 personer, som inom fattighuset njuta rum och underhåll, utom ändå wid pass 20, som erhålla en liten pension. Deras årliga underhåll fordrar en kostnad af omkring 1830 rd., och har ett reglemente, 1770, blifwit författadt för styrelsen och hushållningen wid detta fattighus.

5. §.

Om Catharina församlings fattighus finner man,

*) Meddelade underåttelser af J. S. Wennberg, notarius wid fattighus-directionen.